

ONDERWIJSVISITATIE

muziek

Een onderzoek naar de kwaliteit van de twee-cycli-opleiding muziek
aan de Vlaamse hogescholen

V L H O R A

V l a a m s e H o g e s c h o l e n r a a d

december 2003

voorwoord

De visitatiecommissie van de opleiding muziek brengt met dit rapport verslag uit over haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij in het voorjaar van 2003 heeft verricht naar de kwaliteit van de twee-cycli-opleiding muziek in Vlaanderen.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de hogescholen en van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 58bis van het hogescholendecreet van 1994.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de hogeschool en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeschool die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de hogeschool nu en in de nabije toekomst actie nemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren.

De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLHORA dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie.

De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogeschool betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan.

Tevens is de VLHORA bijzondere dank verschuldigd aan de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Luc Van de Velde
secretaris-generaal

Roland Vermeesch
voorzitter

inhoudsopgave

---

voorwoord	2
de visitatie muziek.....	4
1 inleiding.....	4
2 de visitatiecommissie	4
2.1 samenstelling	4
2.2 taakomschrijving	5
2.3 werkwijze	5
bevindingen en aanbevelingen	7
1 de visitatie muziek in Vlaanderen.....	7
woord vooraf	7
1.1 bespreking van de thema's	7
1.2 besluiten.....	12
2 terugmeldingsrapporten	13
opmerkingen vooraf	13
2.1 Erasmushogeschool Brussel.....	13
inleiding.....	13
2.1.1 bespreking van de thema's	14
2.1.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten.....	21
2.2 Hogeschool Antwerpen.....	22
inleiding.....	22
2.2.1 bespreking van de thema's	23
2.2.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten.....	29
2.3 Hogeschool Gent	31
inleiding.....	31
2.3.1 bespreking van de thema's	32
2.3.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten.....	37
2.4 Hogeschool voor Wetenschap & Kunst.....	39
inleiding.....	39
2.4.1 bespreking van de thema's	40
2.4.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten.....	47
bijlagen	49
curriculum vitae van de visitatieleden	49
thema's van het zelfevaluatierapport	51
bezoekschema.....	57

1 inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de opleiding muziek, die zij in het voorjaar van 2003 in opdracht van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) heeft onderzocht.

De opleiding is een twee-cycli-opleiding die aangeboden wordt door vier hogescholen: Erasmushogeschool Brussel, Hogeschool Antwerpen, Hogeschool Gent en Hogeschool voor Wetenschap & Kunst.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de hogescholen en van de VLHORA met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 58bis van het hogescholendecreet van 1994.

2 de visitatiecommissie

2.1 samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld door de Raad van Beheer van de VLHORA in zijn vergadering van 10 juni 2002.

De commissie is als volgt samengesteld:

voorzitter

- Michaël Scheck, ere-directeur Koninklijk Vlaams Conservatorium Antwerpen

secretaris

- Antoon Defoort, ere-inspecteur secundair onderwijs

leden

- Roland Coryn, ere-directeur Muziekacademie Harelbeke, ere-docent compositie Conservatorium Gent
- Jan Segers, ere-directeur Muziekacademie Willebroek, ere-docent directie Hafabra Conservatorium Brussel
- Hans Verbugt, manager artistiek beleid Conservatorium van Amsterdam

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

2.2 taakomschrijving

De visitatiecommissie heeft als taak op basis van het door de hogeschool opgestelde zelfevaluatierapport en door middel van ter plaatse te voeren gesprekken, na te gaan in hoeverre de kwaliteit van de onderwijsprocessen van de opleiding, geconcretiseerd in 15 thema's, beheerst wordt en aanbevelingen te formuleren om te komen tot kwaliteitsverbetering binnen de betrokken opleiding.

Voor de thema's van de zelfevaluatie, zie bijlage 2.

2.3 werkwijze

2.3.1 voorbereiding

De visitatiecommissie werd geïnstalleerd op 6 februari 2003. Tijdens deze vergadering werd de handleiding van het visitatieproces toegelicht.

In de installatievergadering heeft de commissie de bezoekdagen vastgelegd, het bezoekschema opgesteld en de wijze van voorbereiding van het bezoek besproken.

De commissie analyseerde de zelfevaluatierapporten en de bijlagen om zich een beeld te vormen van de opleiding en van de kwaliteitszorg in de opleiding. De commissie kwam telkens bijeen vóór het bezoek van iedere school. Op deze voorbereidende vergaderingen werden individuele bevindingen, commentaar en punten van verdere bevraging samengevoegd tot één voorbereidend werkdocument, van waaruit de eigenlijke visitatie zou worden gestuurd.

2.3.2 bezoek aan de instelling

Tijdens het bezoek heeft de commissie gesprekken gevoerd met alle geledingen die betrokken zijn bij het onderwijs in de opleiding muziek. De gesprekken zijn een goede aanvulling geweest op het zelfevaluatierapport en werden door de commissie als open ervaren.

Tijdens het bezoek werd in de mogelijkheid tot bijkomende gesprekken voorzien. Deze mogelijkheid kon worden gebruikt zowel op verzoek van personen uit de bezochte instelling als op verzoek van de visitatiecommissie.

Verder heeft de commissie kennis genomen van bijkomende informatie, zoals verslagen, cursussen, voorbeelden van examenvragen, van afstudeerwerken en van stagewerken.

Tevens werd een bezoek gebracht aan de gebouwen en de infrastructuur.

Het bezoek werd afgesloten met een mondelinge rapportering aan de beleidsverantwoordelijken, waarin de commissie haar eerste bevindingen van de visitatie weergaf.

Voor het bezoekschema, zie bijlage 3.

2.3.3 rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces legt de commissie haar bevindingen en aanbevelingen vast in een terugmeldingsrapport per bezochte instelling en in een globaal openbaar rapport voor de opleiding in Vlaanderen.

Dit rapport werd door de voltallige commissie becommentarieerd en op punt gesteld in november 2003.

De opleiding heeft de gelegenheid gekregen om op dit rapport te reageren. Voor zover de commissie zich kon terugvinden in de opmerkingen van de hogeschool, werden ze verwerkt in het rapport. De commissie heeft de opleiding op de hoogte gebracht van haar beslissing ter zake.

bevindingen en aanbevelingen

---

1 de visitatie muziek in Vlaanderen

woord vooraf

De visitaties werden door de hogescholen in het algemeen goed voorbereid. Tijdens de bezoeken verliep de visitatie overal vlot, dankzij een goede organisatie en de volledige medewerking van het kader, het onderwijzend personeel (OP) en het administratief personeel (AP). Ook met de verschillende gesprekspartners verliepen de gesprekken op een ontspannen, open maar ook kritische wijze.

1.1 bespreking van de thema's

1.1.1 beschrijving van het beleid en de kwaliteitszorg

In drie hogescholen stelde de commissie een vlotte en transparante communicatie vast tussen het centrale beleid en het departement. Het Koninklijk Conservatorium Brussel geeft blijkbaar de voorkeur aan een ruime autonomie.

Het inzicht dat integrale kwaliteitszorg (IKZ) een absolute noodzaak is om een hoog peil van de opleiding te bereiken en te behouden, was nog niet overal doorgedrongen.

Zowel de evaluatie als de zelfevaluatie van de personeelsleden spelen hierbij een belangrijke rol. Een zekere onwennigheid, bij gebrek aan inzicht in het nut ervan voor alle betrokkenen, moet nog worden overwonnen door een positief klimaat te creëren.

De melding van inhoudelijke verbetertrajecten was op het moment van de visitaties nog eerder uitzondering dan regel. Anderzijds bleken de visitaties voor de vier muziekhogescholen wel een stimulans tot meer aandacht voor IKZ.

1.1.2 personeel

Alle hogescholen beschikken over een kern van hooggekwalificeerd en gemotiveerd personeel. Typisch voor het hoger kunstonderwijs (HKO) zijn de hechte band tussen docent en student (individueel onderricht in het hoofdvak), maar evenzeer het tekort aan echte teamgeest onder het personeel (vaak beroept men zich op zijn 'artistieke vrijheid'). In de meeste hogescholen hebben de leidinggevenden al structurele initiatieven genomen om de onderlinge communicatie te verbeteren.

Het onmiskenbare gebrek aan evenwicht tussen de financiering en de behoeften op gebied van *onderwijzend personeel* (OP) zorgt voor reële problemen op verschillende gebieden:

- in sommige instellingen is er te weinig statutair personeel. Contractuelen en gastprofessoren zijn - moeilijk te integreren in het globale opleidingsconcept;

- wegens de vaak beperkte of versnipperde opdrachten blijkt een voldoende beschikbaarheid van alle personeelsleden buiten de lesuren en een sterke betrokkenheid bij de algemene werking nauwelijks haalbaar;
- de honorering volgens de bijzondere (artistieke) weddenschalen is een doorn in het oog;
- de schaarste aan mogelijkheden tot benoeming maakt onderwijsactiviteiten in het HKO financieel onaantrekkelijk, zelfs in vergelijking met het kunst secundair onderwijs (KSO) en het deeltijds kunstonderwijs (DKO);
- het statutair personeel voelt zich permanent overbelast door bijkomende, weinig of niet gehonoreerde taken zoals onderwijsontwikkeling, coördinatie, kwaliteitszorg, interne en externe communicatie, studentenbegeleiding, administratie;
- bij gebrek aan bevorderingskansen is de personeelsformatie soms onevenwichtig, b.v. wanneer een assistent de taak van docent moet waarnemen;
- er is ook een voelbaar gebrek aan leidinggevend personeel, met name hoofdocenten en hoogleraren.

Bovengenoemde punten kunnen niet anders dan nu al gevolgen hebben voor de nog aanwezige kwaliteit. Als ze niet verholpen worden zullen de problemen sterker doorwegen met elke generatiewisseling.

Het administratief en technisch personeel (ATP) bleef tijdens de visitaties eerder in de schaduw. Wel werd ook hier overbelasting door personeelstekort opgemerkt, terwijl juist het ATP-personeel in belangrijke mate blijkt te hebben bijgedragen aan de implementering van het hogescholendecreet.

In de vier muziekhogescholen bleken functioneringsgesprekken voor OP en ATP nog niet algemeen ingang te hebben gevonden. De nog bestaande onzekerheid ten overstaan van dit uiterst belangrijke element van beleidsvoering is vermoedelijk een gevolg van onbekendheid met de daarvoor noodzakelijke technieken. Opleiding en training van de directieteams in deze nieuwe vorm van leidinggeven lijkt een dringende taak voor de hogescholen.

1.1.3 materiële en financiële randvoorwaarden

Antwerpen, Gent en Leuven beschikken over een uitstekende infrastructuur. In Brussel is het conservatorium gehuisvest in een historisch waardevol maar verkommerd (hoofd-)gebouw. Met uitzondering van het Lemmensinstituut waren er overal klachten over onvoldoende studielokalen voor de studenten.

Financiële beperkingen hebben hun weerslag op aankoop en onderhoud van de noodzakelijke uitrusting.

1.1.4 onderwijsdoelstellingen en opleidingsprogramma

De duidelijke verschillen tussen de hogescholen met betrekking tot hun missie worden weerspiegeld in de opleidingsprogramma's: van ambachtelijke, sterk praktijkgerichte tot brede opleiding met bijzondere aandacht voor ondersteunings- en omringingsvakken.

In de vier hogescholen wordt in het algemeen grote zorg besteed aan de opbouw en inhoud van de opleidingsprogramma's. Overwegend gebeurt dit vanuit een centraal gestuurd beleid, in andere gevallen nemen de afzonderlijke studierichtingen of vakgroepen de verantwoordelijkheid hiervoor op.

De vorming van kwalitatief hooggeschoolde musici die hun man kunnen staan in het beroepenveld, is overal een prioriteit.

De commissie stelde vast dat de curricula doorgaans een duidelijke samenhang vertonen, met flexibele keuzemogelijkheden voor de studenten.

Jazz en lichte (populaire) muziek (JLM) krijgen een steeds ruimere plaats in de cultuurdeelname van de bevolking. Met de oprichting van desbetreffende afdelingen hebben de vier muziekhogescholen hier efficiënt en succesvol op ingespeeld. De mogelijkheid om vakken te combineren uit de richtingen klassiek en jazz/lichte muziek wordt trouwens door veel studenten en oud-studenten wenselijk geacht.

De ontmoetingen van de visitatiecommissie met leraren, studenten en afgestudeerden van de afdelingen JLM waren telkens verfrissend door de ongedwongen sfeer en de pioniersgeest die daar leven, nog niet bezwaard door een lange traditie.

De resultaten van deze nog jonge afdelingen zijn bemoedigend, omdat ze er blijkbaar in slagen professioneel goed voorbereide en veelzijdig inzetbare studenten af te leveren.

In verband met de schaarste aan middelen is er op een aantal aantoonbare plekken binnen het curriculum een artistieke en pedagogische verschraling opgetreden die de visitatiecommissie zorgen baart:

- de lestijden voor het hoofdvak zijn eerder beperkt, terwijl de technische en artistieke eisen in het beroepsleven toenemen;
- er moet worden bespaard op de omringingsvakken die noodzakelijk zijn voor het bereiken van het verwachte artistieke peil, laat staan het academisch niveau;
- het volgen van het doorgaans onmisbare neveninstrument piano kan in drie hogescholen nog slechts bij uitzondering worden toegestaan;
- het aantrekken van zowel gastdocenten voor masterclasses als externe dirigenten voor ensembles en orkesten is moeilijker, hier en daar ook schaarser geworden, terwijl dit een zeer wezenlijk onderdeel is in de opleiding van de jonge musicus: een confrontatie met de internationale normen door meesters uit de beroepspraktijk, naast de reguliere docenten. Voor alle gevisiteerde instellingen wordt dit als een probleem gezien.

Deze en andere moeilijkheden worden op alle plaatsen met enorm veel goede wil opgevangen, maar zij staan haaks op de noodzakelijke evolutie van het onderwijs. De negatieve consequenties van de financiële beperkingen worden pas geleidelijk zichtbaar, maar zij moeten tijdig kunnen worden ondervangen om afbraak van kwaliteit te voorkomen.

1.1.5 *afstudeerwerk en werkveldervaring*

De eisen die worden gesteld aan de afstudeerwerken hangen af van de mate waarin de hogeschool belang hecht aan de breedte van de opleiding. Er zijn op dit vlak dan ook duidelijke verschillen merkbaar. Het maken van een schriftelijke eindverhandeling op academisch niveau behoort slechts aan het Lemmensinstituut tot de algemene vereisten.

Samenwerking met professionele ensembles en orkesten om voor de studenten werkervaring te creëren, kan sterker uitgebouwd worden.

1.1.6 internationale dimensie

Internationalisering betekent niet slechts een onderdak bieden aan studenten en docenten van buitenlandse nationaliteit, maar vraagt een wezenlijke invulling te geven aan de gewaarwording en uitwisseling van kennis en inzicht (in binnen- en buitenland) die leiden tot een verbetering van kwaliteit op het hoogste haalbare niveau.

De visitatiecommissie kreeg de indruk dat in het algemeen de instellingen overwegend naar binnen zijn gericht en nog te weinig prioriteit hechten aan 'grensverlegging'. In de meeste hogescholen werd wel een coördinator internationalisering aangesteld die wellicht voor een betere uitbouw van deze dimensie kan zorgen.

1.1.7 leersituatie

In het algemeen zijn er voldoende leermiddelen aanwezig. Het aangeboden cursusmateriaal was overal verzorgd. De didactische werkvormen zijn meestal aangepast aan de vakken. In het HKO treft men uiteraard afwisselende werkvormen van individueel, semi-individueel en klassikaal onderricht aan. Overal worden de studenten doelbewust opgeleid tot zelfstandig werken.

Een degelijk georganiseerde projectwerking werd in drie hogescholen waargenomen. Projecten geven een duidelijke meerwaarde aan de opleiding.

In sommige hogescholen kan de bibliotheekwerking worden verbeterd.

1.1.8 toetsing en evaluatie

Toetsing gebeurt overal ernstig en beantwoordt duidelijk aan de nagestreefde doelstellingen. Er is een groeiende aandacht om gebruik te maken van permanente evaluatie (ook voor de schriftelijke neerslag op een studentenfiche), naast de klas- en podiumexamens.

1.1.9 studie- en studentenbegeleiding

Inzake studie- en studentenbegeleiding zijn er opvallende verschillen merkbaar tussen de hogescholen: van nagenoeg onbestaande, over eerste initiatieven, tot professionele aanpak.

Bij de studenten is er in het algemeen weinig interesse voor inspraak in het beleid.

1.1.10 studeerbaarheid en rendement

Cijfermateriaal over studiemetingen is schaars in de vier hogescholen. De visitatiecommissie vestigt de aandacht op het belang van studiemetingen. Het beschikken over rendementsgegevens is een onderdeel van een coherent onderwijsbeleid.

1.1.11 afgestudeerden

De totale bevolking van de vier muziekopleidingen in de drie voorbije jaren bedroeg:

- 1579 studenten in het academiejaar 1999-2000
- 1578 studenten in het academiejaar 2000-2001
- 1511 studenten in het academiejaar 2001-2002.

Het totaal aantal afgestudeerden van de tweede cyclus bedroeg:

- 235 in het academiejaar 1999-2000
- 249 in het academiejaar 2000-2001
- 239 in het academiejaar 2001-2002.

Er bestaat geen meting van de tewerkstellingsgraad bij de afgestudeerden, maar volgens de geïnterviewde opleidingsverantwoordelijken en afgestudeerden is de overgrote meerderheid van de gediplomeerden tewerkgesteld, hetzij in een vaste betrekking of free-lance.

Op grond van de overheersende studententevredenheid ontstond de indruk dat alle bezochte instellingen er op afdoende wijze in slagen musici en muziekpedagogen af te leveren die op adequate manier een plek vinden in de muziekpraktijk.

Er blijkt geen overaanbod te bestaan; een gestructureerde alumniwerking, die nog nergens bestaat, zou hiervan een duidelijker inzicht kunnen bieden.

1.1.12 onderzoek en maatschappelijke dienstverlening

Toegepast wetenschappelijk onderzoek maakt geen deel uit van de traditie aan de Vlaamse muziekhogescholen, er werden wel aanzetten maar nog geen resultaten gemeld.

Het opstellen van het zelfevaluatierapport stimuleerde wel hier en daar een aanzet tot bezinning over dit takenveld.

1.1.13 beoefening en ontwikkeling van de kunsten

Het kennis nemen van nieuwe inzichten in bijvoorbeeld uitvoeringspraktijk, het doen uitvoeren van nieuwe muziek, het onderdak bieden aan 'nieuwe' soorten muziek binnen de hogeschoolopleiding, het experimenteren met nieuwe onderwijsvormen, het openstaan voor nieuwe technologische inzichten – dit alles draagt bij tot de ontwikkeling van de kunsten. Soms neemt het HKO hierin een leidende rol, soms volgt het onderwijs de (actuele) muziekpraktijk. In ieder geval maakt het er een actief onderdeel van uit.

Aan elke Vlaamse muziekhogeschool doceren scheppende en uitvoerende kunstenaars met grote, soms internationale faam. Naast hun leraarschap beoefenen zij de muziek op hoog niveau. Beoefening en ontwikkeling van de kunsten is dus inherent aan het vak, als het ware vanzelfsprekend, maar dit komt in de zelfevaluatierapporten niet expliciet aan de orde. Deze leemte kan worden opgevuld door bewustwording van de wisselwerking tussen interne en externe ontwikkelingen en het in kaart brengen van de activiteiten die ongetwijfeld overal aanwezig zijn.

1.2 besluiten

Het hoger muziekonderwijs in Vlaanderen heeft zich de herwaardering door de invoering van het hogescholendecreet van 1994 nog niet ten volle eigen kunnen maken. De invoering van zelfevaluatie en kwaliteitszorg is misschien ook minder besteed aan ervaren pedagogen. Het nut ervan en de weg naar het beoogde doel zullen dan ook veel helderder dan tot nu gedaan is door de instellingen moeten worden geformuleerd en aangegeven.

Het leidinggevend personeel zet zich optimaal in voor de invulling van zijn veelvuldige taken, ondanks een zeker gevoel van machteloosheid ten aanzien van enerzijds de budgettaire beperkingen en anderzijds de fel toegenomen bureaucratie.

De algemene kwaliteit wordt door de betrokkenen hoog aangeslagen, in het bijzonder wat de hoofdvakken betreft. De mening is overheersend dat bekwame, technisch goed geschoolde, ook creatieve en inventieve musici worden afgeleverd die kunnen standhouden in de beroepspraktijk en waarvan de overgrote meerderheid tewerk kan worden gesteld. Vlaamse topmusici zijn ook in het buitenland erg gegeerd. Een groot aantal afgestudeerden vindt werk in belendende sectoren zoals onderwijs en cultuurmanagement.

De vier muziekhogescholen hebben elk een eigen, specifieke visie op de wijze waarop zij hun taak willen vervullen. Er zijn geen diepgaande kwaliteitsverschillen waar te nemen. De vastgestelde verscheidenheid in de artistieke en pedagogische benadering is voor het Vlaamse muzieklandschap eerder een verrijking dan een ogenschijnlijk nutteloze spreiding van krachten.

aanvullende opmerkingen betreffende de lerarenopleiding van academisch niveau (LOAN)

De LOAN was geen onderwerp van de visitatie en de beoordeling ervan behoort ook niet tot de bevoegdheid van de commissie. Maar circa 75% van de afgestudeerden vindt een voltijdse of deeltijdse betrekking in het onderwijs. Met het oog op het belang van de artistieke kwaliteit van de muzikleraar voor de gebruiker werden ook vertegenwoordigers van zowel de lerarenopleidingen als van het werkveld uitgenodigd tot gesprekken. De desbetreffende bevindingen zijn echter niet opgenomen in het rapport.

2 terugmeldingsrapporten

opmerkingen vooraf

De bevindingen van de visitatiecommissie zijn uitsluitend gebaseerd op het zelfevaluatie-rapport (ZER) van de instelling enerzijds, de interviews met de door de instelling aangeduide gesprekspartners anderzijds.

De visitatiecommissie is van mening dat de verschillen tussen het zelfbeeld van de instelling en de perceptie bij de medewerkers en gebruikers (intern en extern) een wezenlijk deel van het terugmeldingsrapport zijn.

Verbetertrajecten die na de indiening van het ZER werden opgezet en die niet ter sprake kwamen tijdens de interviews, konden in het terugmeldingsrapport niet worden vermeld. Dit rapport is immers een weergave van de waargenomen toestand op het moment van de visitatie.

2.1 Erasmushogeschool Brussel

inleiding

De gevisiteerde opleiding maakt deel uit van het Departement Muziek en Dramatische Kunst van de Erasmushogeschool en wordt georganiseerd in het Koninklijk Conservatorium te Brussel (KCB).

Bij de bevraging werden volgende gesprekspartners betrokken:

- de algemeen directeur van de Erasmushogeschool Brussel (EhB), het departementshoofd, de directeur onderwijs van de hogeschool en de voorzitter van de lokale commissie Integrale Kwaliteitszorg (IKZ);
- een vertegenwoordiging van de administratie: het diensthoofd van de studenten- en personeelsadministratie en de beheerder-secretaris;
- drie studenten uit K1, drie uit M1 en M2 en drie laatstejaarsstudenten (M3), telkens studenten uit de verschillende richtingen waarbij een student van de studentenvertegenwoordiging, in aparte gespreksgroepen;
- vier docenten theorie en schriftuur, vier docenten instrument en zang, vier docenten jazz en lichte muziek, plus de afgevaardigde lerarenopleiding, eveneens in aparte gespreksgroepen;
- vijf afgestudeerden van de laatste vijf jaar, uit verschillende opties, die in verschillende muzieksectoren zijn tewerkgesteld;
- twee groepen externe vertegenwoordigers: enerzijds uit het pedagogisch werkveld en de muziekpraktijk en anderzijds uit de jazz en lichte muziek en de amateuristische kunstbeoefening;
- de verantwoordelijken voor de studentenbegeleiding.

De commissie betreurde het dat in de samenstelling van de verschillende groepen de richting zang ondervertegenwoordigd was. Dit was het geval in de groepen studenten tweede cyclus, de docenten instrument/zang en de oud-studenten. Het was eveneens opvallend dat er geen enkele buitenlandse student voor een gesprek werd uitgenodigd, alhoewel in het KCB ruim een derde van de studentenpopulatie bestaat uit studenten van vreemde nationaliteit.

Voor de basisopleiding Muziek werden de afgelopen drie academiejaren volgende studentenaantallen geregistreerd:

	1999-2000	2000-2001	2001-2002
1 ^{ste} kandidatuur (K 1)	96	105	77
2 ^{de} kandidatuur (K 2)	76	74	66
1 ^{ste} meestergraad (M 1)	93	87	92
2 ^{de} meestergraad (M2)	87	89	108
3 ^{de} meestergraad (M 3)	99	90	80
totaal	451	445	423

Het aantal studenten, gemiddelde van de laatste drie academiejaren, per optie bedraagt: 12,88 % in TS, 72,23 % in IZ en 14,87 % in JLM.

Studenten kunnen in de opleiding Muziek in het KCB kiezen uit het volgende aanbod:

optie	Instrument-Zang (IZ)	Muziektheorie-Schriftuur (TS)	Jazz-Lichte muziek (JLM)
richting	Instrumenten Zang Historische instrumenten * Kamermuziek	Muziekschriftuur Muziektheorie Compositie Orkestdirectie Hafabradirectie	Instrument-zang Compositie (arrangement) *

* unieke opleidingen in Vlaanderen

Het ZER werd opgesteld door de werkgroep IKZ. Gevolgde systematiek: EFQM-model uitgewerkt volgens de normen van TRIS (Transnationale Institutionele Samenwerking).

De voorbereiding van de visitatie werd bemoeilijkt door volgende factoren:

- het ZER werd twee maanden te laat bezorgd aan de leden van de visitatiecommissie;
- de structuur van het ZER houdt te weinig rekening met het werkmodel van de VLHORA, wat de analyse bemoeilijkt;
- sommige thema's komen niet aan bod of zijn nauwelijks uitgewerkt;
- de commissie beschikte niet vooraf over noodzakelijke belangrijke informatie omdat de vermelde bijlagen in het ZER niet werden meegestuurd met het rapport, noch in uitgeprinte versie, noch in elektronische versie. De ontbrekende informatie was wel ter plaatse beschikbaar.

2.1.1 bespreking van de thema's

2.1.1.1 beschrijving van beleid en kwaliteitszorg van de opleiding

Omtrent haar missie is er in de school geen duidelijkheid. In het ZER staat vermeld: *Er bestaat geen uitgewerkte schriftelijke en algemeen verspreide tekst omtrent de missie van het KCB als zodanig.* De commissie IKZ schrijft in haar rapport wel zelf een idealistische missie uit (artistiek, maatschappelijk en humanistisch) met Europese en zelfs universele ambities. Deze visie is echter niet bekend in het korps van de school. De visitatiecommissie constateerde dat *het bieden van professionele vorming op het hoogste niveau,*

waarbij de klemtoon gelegd wordt op instrumentale virtuositeit en muziektheoretische opleiding naar eigen inzicht en mogelijkheden (jaarverslag KCB 2001) duidelijk als missie leeft binnen de school, zowel bij de leiding als het korps. In de gesprekken en documenten wordt immers herhaaldelijk met veel trots gewezen op de ruim 170 jaar traditie van een prestigieuze instelling, waar beroemde professoren al even beroemde leerlingen hebben gevormd en nog steeds vormen (idem).

De inhoud van het ZER is vrij algemeen en dus op verschillende plaatsen te weinig gespecificeerd. Veel uitspraken zijn verder onvoldoende onderbouwd omdat zij steunen op onbevredigende enquêtes. Bij de enquête onder het ATP werkte het merendeel mee, maar de enquêtes onder het OP en de studenten zijn weinig representatief wegens de procentueel geringe deelname door de betrokkenen (respectievelijk 19 % en 18,5 %), inclusief de studenten Dramatische Kunst-Musical, die niet onder de opleiding Muziek ressorteren. De enquêtes werden opgesteld in een periode van bezuinigingen met grote bezorgdheid en onzekerheid bij docenten en studenten: ontslagen van OP, afslanking van lesopdrachten, dreigende opheffing van de Musical-afdeling. Uit de gesprekken bleek verder dat de totstandkoming van het rapport moeizaam gebeurde en dat het aangeboden eindresultaat eigenlijk een 'tweede versie' was van het ZER, omdat over de inhoud van de eerste versie geen consensus werd bereikt.

2.1.1.2 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

Noch uit het ZER noch uit gesprekken blijkt dat een permanente, gestructureerde IKZ deel uitmaakt van het dagelijks beleid. Interne communicatie over dit ZER is momenteel zelfs totaal onbestaande. Na goedkeuring van het rapport in de departementsraad werd de commissie IKZ ontbonden en heeft de voorzitter zijn opdracht teruggegeven. Er wordt gewacht op het rapport van de visitatiecommissie om terug een nieuwe commissie op te starten die verbetertrajecten zal moeten voorstellen.

Het KBC heeft nationaal en internationaal een grote uitstraling. Veel docenten en kaderleden gaan er dan ook van uit dat er van oudsher kwaliteit in huis aanwezig is. Zij zien niet in dat IKZ noodzakelijk is.

In het ZER is heimwee naar de vroegere autonomie nog opvallend aanwezig en herhaaldelijk had de visitatiecommissie de indruk dat de nieuwe situatie als departement van de Ehb nog moeilijk wordt verteerd en zelfs de goede werking ten dele verlamt. Dit geldt uitdrukkelijk niet voor het ATP.

De communicatie binnen het departement is niet optimaal. De coördinatoren hebben een belangrijke functie als eerstelijnsverbinding tussen leiding en docenten/studenten. De drie opties TS, IZ en JLM werken vrij autonoom, maar ook binnen deze opties zijn er afstudeerrichtingen die zelf een vrij grote autonomie bezitten. In 2001 werd een eerste ZER opgesteld door twee 'richtingen': de optie JLM en de afstudeerrichting Historische Instrumenten (ingebod in de optie IZ). Toen reeds werd op overtuigende manier gewezen op de communicatiekloof tussen deze beide opties of richtingen en de overige afdelingen. Er werd ook gepleit voor een *raad van coördinatoren waar zowel verticaal als horizontaal informatie, noden en vragen kunnen worden uitgewisseld. Verder vermeldt het ZER: Er is een dringende nood aan duidelijkheid omtrent de bevoegdheid, taak- en functieomschrijving van de coördinator.*

De vaststellingen van dit rapport 2001 hebben geen weerslag gehad op het huidige rapport of op het algemeen onderwijsbeleid van het KCB.

2.1.1.3 personeel

Het KCB beschikt over een hooggekwalificeerd lerarenkorps. Studenten en oud-studenten bevestigen dit volmondig. Vele leden van het OP zijn fier te mogen deel uitmaken van dit korps. De selectie van docenten gebeurt op basis van hun artistieke prestaties. Er zijn veel buitenlandse docenten. Sommige leraars spreken van een voorkeurbeleid voor prestigieuze buitenlandse docenten en dit ten koste van eigen Vlaamse kandidaten.

Uit de docentenbevraging in het ZER (met een heel beperkte respons) en de gesprekken blijkt tevredenheid over onder meer evaluatiesystemen, taak- en functieomschrijving, administratie en bibliotheek, uurregeling, collegiale werksfeer, artistiek niveau en ligging.

Anderzijds blijken de meningen verdeeld over de communicatie van en met de leidinggevenden, wordt kritiek geuit op het management in de school en is ook vaak te horen dat er van teamgeest wel sprake is in sommige opleidingen, maar dat de meeste docenten in het KCB zich eerder individualistisch opstellen. Sommige docenten klagen er verder over dat ze nooit feedback krijgen. Functioneringsgesprekken worden immers niet georganiseerd.

De drastische maatregelen die de vorige jaren werden genomen inzake personeelsbeleid (afslanking en statuut) zijn nog niet verteerd. De beperkte vooruitzichten en promotiekansen betekenen een gevaar voor de motivatie van hen die zich actief inzetten. Hun werkdruk is immers fel verhoogd door de besparingsmaatregelen.

Het ATP heeft na jaren zoeken een goede communicatie opgebouwd met de EhB. Opvallend zijn hun tevredenheid enerzijds, de algemene waardering die zij vanwege het beleid, de docenten en de studenten krijgen anderzijds. Ook zij voelen het als een leemte aan dat zij geen feedback krijgen via functioneringsgesprekken (zoals decretaal voorgeschreven).

2.1.1.4 materiële en financiële randvoorwaarden

infrastructuur

Het Conservatorium is gehuisvest in een historisch gebouw in het hart van Brussel. Het beschikt over een uitgebreide, waardevolle muziekbibliotheek en een prachtige concertzaal met een gerenommeerde akoestiek. Het hoofdgebouw verkeert echter in een lamenteuze toestand, een instituut van deze artistieke status onwaardig. Er dienen dringend renovatiewerken uitgevoerd te worden. Docenten en studenten klagen over een tekort aan lokalen, de erbarmelijke akoestiek in het bijgebouw en de geluidsisolatie. Zij zijn eveneens bezorgd over de brandveiligheid. Ook de uitrusting laat veel te wensen over onder meer de toestand van de schoolinstrumenten.

personeel

De financiële beperkingen komen in alle gesprekken naar voren. Er wordt gewezen op de negatieve gevolgen voor het personeelsbeleid en voor het bereiken van de doelstellingen op onderwijskundig gebied door maatregelen zoals:

- het verhogen van de groepsnorm voor klassikale lessen;
- het inkrimpen van het eigen personeelsbestand (voornamelijk jonge docenten, losse medewerkers) en het aantal gastdocenten.
- de zeer beperkte mogelijkheid om een toetsinstrument als neveninstrument te volgen;

- het opgaan van het vak praktische harmonie in analyse;
- het ontbreken van podiumervaringskansen voor studenten zang.

2.1.1.5 onderwijsdoelstellingen

Het blijkt dat de opleiding in het KCB is ingebed in een traditionele opvatting waarbij ambachtelijke vorming en sterk praktijkgerichte opleiding centraal staan. De samenstelling van het docententeam beantwoordt aan dit profiel en wordt hierdoor gevoed.

In JLM heeft men een duidelijke visie. De opleiding is vooral gefocust op wat er in de hedendaagse jazzscène gebeurt, zonder echter de tradities te vergeten.

2.1.1.6 opleidingsprogramma

Op de website van het KCB is er in het hoofdstuk opleidingsonderdelen enkel voor de optie TS informatie te vinden over de doelstellingen, inhouden, didactische werkvormen en studiemateriaal. Voor JLM werd deze informatie bezorgd tijdens de visitatie. Uit de inhoud blijkt dat in beide opties het studieprogramma duidelijk is opgebouwd en een hoog niveau wordt nagestreefd.

Een coherent beleid voor de relevante onderdelen van het opleidingsprogramma zoals opbouw van het studieprogramma, berekening van de studielast, systematische curriculumontwikkeling en jaarlijkse toetsing van de curricula is niet zichtbaar aanwezig. Deze structureel belangrijke elementen blijken te ontstaan op tussenniveau's binnen de studierichtingen, afhankelijk van de daar levende initiatieven. Alleen in TS en JLM werd er een volledige onderwijsregeling uitgeschreven. Studenten IZ lijken vaak gefixeerd op het hoofdvak en vertonen weinig interesse voor omringingsvakken.

Als probleemvak wordt Kamermuziek vermeld. De studenten moeten hiervoor zelf het initiatief nemen, wat voor veel verloren tijd zorgt ten nadele van de kwaliteit. Docenten wijzen erop dat de echte basiswerking in Kamermuziek te weinig appreciatie krijgt in de school, terwijl vaste ensembles, die meer uitstraling bieden, die wel krijgen.

2.1.1.7 afstudeerwerk en werkveldervaring

In het ZER is over dit item geen informatie te vinden. De gesprekken wijzen uit dat contacten met de Filharmonie en het Vlaams Radio Orkest werden gelegd in verband met stages. Ook met het Nationaal Orkest van België wordt momenteel onderhandeld over stageplaatsen voor toekomstige dirigenten en orkestmusici.

Studenten en oud-studenten zijn tevreden over de projectwerking in de school. Het zijn blijkbaar wel heel drukke periodes waarbij zij zelf oplossingen moeten zoeken om al of niet de lessen die doorlopen te kunnen volgen of in te halen. Sommige studenten niet-orkestinstrumenten vinden dat zij te weinig vergelijkbare kansen krijgen tijdens deze projecten.

Er wordt met lof over het eigen trainingsorkest gesproken. Studenten en oud-studenten betreuren het wegvallen van het harmonieorkest.

Externe vertegenwoordigers uit het werkveld wijzen op het feit dat studenten tijdens hun opleiding te weinig in contact komen met het brede spectrum van de amateuristische kunstbeoefening (koren en Hafabra). Verder

pleiten zij voor aandacht bij de opleiding van orkestmuzikanten om hen te leren auditioneren om concurrentie met buitenlandse kandidaten beter aan te kunnen.

2.1.1.8 internationale dimensie

Verschillende docenten en meer dan een derde van de studenten komen uit andere landen. Er worden uitwisselingsprogramma's met een aantal buitenlandse conservatoria georganiseerd.

Het niveau van de buitenlandse studenten (ongeveer dertig nationaliteiten) werkt stimulerend voor de Vlaamse studenten, maar zet de instroom van hen ook onder druk. Bij de toelatingsproeven hebben de buitenlanders immers vaak een hoger niveau voor het hoofdinstrument.

Over de studentenmobiliteit werden geen gegevens verstrekt.

2.1.1.9 leersituatie

Er blijkt een grote tevredenheid bij de studenten over de inhoudelijke overdracht in de opleidingen. Voor het hoofdinstrument wordt in de regel één uur/week individueel les gegeven en dienen de studenten minimum een tweede uur aanwezig te zijn. Docenten bevestigen dat dit doorgaans effectief gebeurt.

Opvallend is dat zelfstandig werken bij de studenten door vele docenten doelbewust wordt gestimuleerd.

Koorprojecten vallen blijkbaar minder in de smaak van de studenten.

De vrije toegang voor studenten tot alle georganiseerde concerten (concertvereniging én derden) wordt door hen geapprecieerd.

Het ter beschikking gestelde cursusmateriaal was omvangrijk en degelijk.

De openingsuren van de uitgebreide bibliotheek zijn studentvriendelijk.

Klachten over het tekort aan lokalen, het ontbreken van voldoende PC's voor studenten en de slechte toestand van de schoolinstrumenten komen herhaaldelijk terug.

2.1.1.10 toetsing en evaluatie

Er heerst algemeen een vrij grote tevredenheid bij coördinatoren, docenten en studenten over examenvormen en deliberaties. Exameneisen zijn in het algemeen goed uitgeschreven en bekend. Ook op de website zijn die te vinden en dit voor de verschillende opleidingen.

Er wordt gezocht naar een evenwicht tussen permanente evaluatie, tussentijdse evaluaties en klas- en podiumexamens. In JLM wordt meer gebruik gemaakt van permanente evaluatie dan in de klassieke richtingen. Wegens de kleinschaligheid kan er kort op de bal worden gespeeld. Feedback het hele jaar door is er vanzelfsprekend.

Uit nazicht van de goed bijgehouden studentendossiers blijkt dat er correct en degelijk wordt geëvalueerd. Zo wordt onder meer elk trimester een schriftelijk verslag van de tussentijdse evaluaties opgesteld.

Studenten schijnen het soms moeilijk te hebben in examenperiodes omdat docenten te weinig aandacht schenken aan een spreiding van de examens.

Sommige docenten IZ vinden dat er niet streng genoeg wordt geselecteerd op het einde van K 1 waardoor studenten 'te lang blijven hangen'.

In verband met slaagkansen kon de school niet de nodige cijfergegevens bezorgen. Enkel het aantal geslaagden en niet het aantal deelnemers aan de examens K 2 en M 3 van de laatste drie schooljaren waren ter beschikking.

2.1.1.11 studie- en studentenbegeleiding

studenteninstream

De nationale en internationale bekendheid van het KCB zorgt ervoor dat er zich ruim voldoende kandidaten aanmelden voor de toelatingsproeven.

Voor de laatste drie schooljaren waren dit:

- 420 studenten voor IZ waarvan er 286 (68 %) slaagden;
- 175 studenten voor JLM waarvan er 79 (45 %) slaagden;
- 13 studenten voor TS waarvan er 9 (69 %) slaagden.

De ingangseisen zijn volgens het ZER 'van internationaal niveau'. Er wordt voldoende informatie verstrekt over de inhoud van deze proeven. In IZ is er een overaanbod aan kandidaten viool en piano en daar wordt dan uiteraard heel streng geselecteerd. Sommige gesprekspartners vinden dat het hoog aantal buitenlandse studenten dat wordt toegelaten een rem betekent voor kandidaten uit eigen land. Ook voor JLM bieden zich veel kandidaten aan en men selecteert streng omdat het aantal studenten dat toegang kan krijgen vooraf vaststaat. Ook in deze optie komen er vrij veel studenten uit het buitenland ($\pm 15\%$) wat volgens de docenten een verrijking betekent.

In het ZER wordt gepleit voor een 'gerespecteerde overall-kwaliteitsbewaker' die alle toelatingsproeven zou bijwonen omdat het departementshoofd niet altijd kan aanwezig zijn. Die zou erover kunnen waken dat in de verschillende commissies dezelfde beoordelingsnormen worden gehanteerd.

studiebegeleiding en studentenbegeleiding

Een gestructureerde studentenbegeleiding en een studieloopbaanbegeleiding is er niet. Studenten verwijzen naar de ombudspersoon bij wie ze terecht kunnen bij problemen. Blijkbaar worden echter heel wat zaken opgelost door een lid van het AP en wordt de ombudspersoon enkel ingeschakeld voor acute problemen. Op het organigram van het KBC komt niemand voor als studentenbegeleider. De visitatiecommissie had een gesprek met twee docenten die als verantwoordelijken studentenbegeleiding door het departementshoofd werden aangewezen. Vreemd genoeg staat er op de website nog een andere docent vermeld als studentenbegeleider voor de eerste cyclus. Studentenbegeleiding bestaat formeel echter niet.

De studenten bevestigen dat zij het inderdaad zelf moeten uitzoeken bij wie ze terecht kunnen als ze problemen hebben. Een van de gesprekspartners, de docent algemene muzikale vorming (AMV) die 6u/week lesgeeft aan alle studenten K 1, kreeg bij zijn aanstelling de bijkomende opdracht om eerstelijnsopvang te verzekeren voor de studenten. Hij heeft vooral te maken met vakgerichte problemen die voortvloeien uit de overgang van secundair naar hoger onderwijs; ook met fysieke en praktische problemen bijvoorbeeld inzake huisvesting. Speciale aandacht gaat vanzelfsprekend naar de buitenlandse studenten. Voor de lessen AMV worden de eerstejaars ingedeeld in twee groepen: Nederlands- en Franssprekenden enerzijds en Nederlands- en Engelssprekenden anderzijds. Alle buitenlandse studenten krijgen extra taallessen Nederlands en na zes maanden worden alle lessen AMV enkel in het Nederlands geven. Andere docenten lieten horen dat zij blijvend lesgeven in een vreemde taal omdat, volgens hen, de aangeboden taallessen niet voldoen.

De studentenraad functioneert blijkbaar niet goed. De meeste studenten hebben er geen weet van of blijken helemaal niet geïnteresseerd.

2.1.1.12 studeerbaarheid en studierendement

Over dit onderdeel werden geen gegevens opgenomen in het ZER.

2.1.1.13 afgestudeerden

Er is weinig relevante informatie te lezen in het ZER over uitstroombegeleiding of alumniwerking. De enquête bij oud-studenten is weinig representatief.

De uitgenodigde oud-studenten waren heel tevreden over hun opleiding. Er is, volgens hen, vaak een blijvend contact met de docent van het hoofdvak. Zij worden wel uitgenodigd op concerten die in het KCB worden georganiseerd.

2.1.1.14 maatschappelijke dienstverlening

In het KCB grijpen heel veel activiteiten plaats die zorgen voor een uitstraling van het Conservatorium: de vele concerten georganiseerd door de Concertvereniging en door derden, en de eigen Conservatoriumconcerten. Concertverenigingen en orkesten allerhande doen vaak beroep op de medewerking van studenten.

Voor amateuristische kunstbeoefening is de aandacht beperkt. Ook in dit verband wordt door de studenten betreurd dat er op school een harmonieorkest ontbreekt. Voor JLM-studenten is het op het KCB moeilijk om een evenwichtige big band samen te stellen. Dit gebeurt wel eens in samenwerking met een ander conservatorium.

2.1.1.15 onderzoek

De aandacht voor onderzoek ontstaat vanuit de aanwezigheid van deskundigheid in het korps. In het ZER staat een gefundeerde visie op de noodzaak van onderzoek uitgeschreven en worden mogelijke invullingen aangegeven. Deze visie is echter nog niet geïmplementeerd in de instelling. Er werd wel een aanzet gegeven door het oprichten van een onderzoeksceel.

In het ZER wordt een specifiek en indringend licht geworpen op wat artistiek onderzoek betekent en wordt voornamelijk het samengaan van kunstbeoefening en artistiek onderzoek beklemtoond. Er wordt tevens een parallel getrokken met het wetenschappelijk onderzoek aan de universiteit.

2.1.1.16 beoefening en ontwikkeling van de kunsten

Beoefening en ontwikkeling van de kunsten krijgt geen aandacht in het ZER. Nochtans beschikt het KCB over een relatief groot aantal docenten die bekend staan voor baanbrekend en vernieuwend artistiek werk.

2.1.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten

Een duidelijke missie en een gestructureerde beleidsvisie is niet uitgeschreven.

De fierheid op een lange traditie is een kracht, maar ze houdt het gevaar in dat er weinig of niet wordt gepeild naar de eventuele noodzaak van vernieuwing.

Gestructureerde IKZ wordt niet als een noodzaak beschouwd en is dan ook institutioneel onbestaande, wat niet wegneemt dat sommige afdelingen, coördinatoren en individuele leraren zorg dragen voor kwaliteit in hun domein.

De samenhang en de coherentie van de organisatie zijn weinig transparant, taken en bevoegdheden op de verschillende niveaus zijn niet voor iedereen duidelijk.

De interne communicatie is zorgelijk, zowel verticaal als horizontaal.

Gerenommeerde buitenlandse docenten betekenen een meerwaarde en een extra aantrekkingskracht voor de school. De bibliotheek en de concertzaal zorgen voor een grote uitstraling van het KCB.

De belabberde toestand van de gebouwen en de tekorten op infrastructureel gebied zijn zorgwekkend. Veel studie-instrumenten bevinden zich in een slechte staat.

De opleidingsprogramma's van sommige richtingen zijn nog niet uitgeschreven en de organisatie van kamermuziek laat te wensen over.

De eigen schoolorkesten functioneren goed. Stagemogelijkheden in professionele orkesten zijn nog beperkt.

In de projectwerking zijn er weinig kansen voor studenten niet-orkestinstrumenten en TS.

Het KCB heeft een grote internationale uitstraling en aantrekkingskracht.

In de praktijkgerichte opleiding is er grote aandacht voor opvoeding tot zelfstandig werken.

Er is een ruim en gevarieerd concertaanbod voor de studenten.

Er is een goed uitgewerkt examenreglement. Exameneisen zijn eveneens duidelijk omschreven.

Een gestructureerde studentenbegeleiding en een degelijk werkende studentenraad ontbreken.

Er is geen alumnibeleid.

In het ZER werd een gefundeerde visie op onderzoek uitgeschreven. Er dient echter nog werk gemaakt van de implementatie van deze visie.

2.2 Hogeschool Antwerpen

inleiding

De gevisiteerde opleiding maakt deel uit van het departement Dramatische Kunst, Muziek en Dans van de Hogeschool Antwerpen en wordt georganiseerd in het Koninklijk Vlaams Conservatorium (KVCA) te Antwerpen.

Bij de bevraging werden volgende gesprekspartners betrokken:

- de algemeen directeur van de Hogeschool Antwerpen, het departementshoofd, de voorzitter van de artistieke raad Muziek, de artistieke directie Muziek, de departementale coördinator Integrale Kwaliteitszorg (IKZ) en de lokale coördinator kwaliteitszorg Muziek;
- een vertegenwoordiging van de administratie: algemeen diensthoofd en diensthoofden administratie, personeel, studentenadministratie en financiën; verantwoordelijken productieleiding en lokaal coördinator IKZ;
- drie studenten uit K1, drie uit M1 en M2 en drie laatstejaarsstudenten (M3), telkens studenten uit de verschillende richtingen waarbij een student van de studentenvertegenwoordiging, in aparte gespreksgroepen;
- vier docenten theorie en schriftuur, vier docenten instrument en zang, vier docenten jazz en lichte muziek, plus de afgevaardigde lerarenopleiding, eveneens in aparte gespreksgroepen;
- vijf afgestudeerden van de laatste vijf jaar, uit verschillende opties, die in diverse muzieksectoren zijn tewerkgesteld;
- twee groepen externe vertegenwoordigers: enerzijds uit het pedagogisch werkveld en de muziekpraktijk en anderzijds uit de jazz en lichte muziek en de amateuristische kunstbeoefening;
- de verantwoordelijke voor de studentenbegeleiding, tevens ombudsdienst.

De commissie betreurde dat in de samenstelling van de verschillende groepen de richting zang ondervertegenwoordigd was. Dit was het geval in de groep studenten M3, de docenten instrument/zang en de oud-studenten. Er namen ook geen regelmatig ingeschreven studenten van vreemde nationaliteit deel aan de gesprekken.

Het bezoek werd afgerond met een gesprek met de algemeen directeur, het departementshoofd, de coördinator KZ en de voorzitter van de artistieke raad Muziek.

De visitatie kon goed worden voorbereid dankzij het degelijk opgestelde ZER.

Voor de basisopleiding Muziek werden de afgelopen drie academiejaren volgende studentenaantallen geregistreerd:

	1999-2000	2000-2001	2001-2002
1ste kandidatuur (K 1)	71	73	77
2de kandidatuur (K 2)	83	61	67
1ste meestergraad (M 1)	58	78	54
2de meestergraad (M2)	47	50	68
3de meestergraad (M 3)	56	54	49
totaal	315	316	315

Het aantal studenten (gemiddelde van het totaal aantal studenten van de laatste drie academiejaren) per optie bedraagt: 5 % in TS, 77 % in IZ en 18 % in JLM.

Studenten kunnen in de opleiding Muziek in het KVCA kiezen uit het volgende aanbod:

optie	Instrument-Zang (IZ)	Muziektheorie-Schriftuur (TS)	Jazz-Lichte muziek (JLM)
richting	Instrument Zang	Muziekagogiek Koördirectie Compositie Harmonie/fanfaredirectie	Instrument-Zang

De personeelsafvaardiging in het departementaal onderhandelingscomité laat bij de aanvang van de visitatie een brief aan de leden van de visitatiecommissie overhandigen, waarin zij haar vrees uitdrukt dat wellicht heel wat van de collega's het moeilijk zullen hebben zich vrijuit en correct te uiten tegenover de visitatiecommissie, omdat de voorzitter in het verleden departementshoofd was van de te visiteren opleiding (tot 30.09.1997), waardoor volgens hen de onafhankelijkheid van de voorzitter niet evident gewaarborgd is. De leden constateren dat hiertegen geen bezwaar werd geopperd, zowel bij de samenstelling van de commissie door de departementshoofden van de vier Hogescholen voor Muziek als bij de aanstelling van de commissie door de VLHORA. De leden van de commissie spreken het vertrouwen uit in de onafhankelijkheid van haar voorzitter. Na afloop van de visitatie te Antwerpen bevestigen de leden dat zij in geen geval het gevoel hebben gehad dat de vroegere functie van de voorzitter het onderzoek zou hebben belemmerd of beïnvloed.

2.2.1 bespreking van de thema's

2.2.1.1 beschrijving van beleid en kwaliteitszorg van de opleiding

In het ZER omschrijft het Conservatorium zijn missie als volgt: *De opleiding muziek wil bevlogen talenten opleiden tot creatieve professionele musici die zichzelf kunnen situeren binnen het huidige internationale socio-culturele en artistieke referentiekader.* Accenten worden gelegd op samenspel in al zijn facetten en op samenwerking met diverse kunstopleidingen en professionele organisaties. Het KVCA onderscheidt zich door een 'open, jonge' blik naar de beroepspraktijk buiten de school en onderneemt aantoonbare initiatieven om een erg praktijkgerichte opleiding te zijn.

Het KVCA maakte voor haar zelfevaluatie de keuze voor het PROZA-meetinstrument. Het ZER is duidelijk gestructureerd en biedt een heldere diagnose van de huidige werking binnen de school. Op een aantal punten echter is de beschrijving te weinig concreet. Tijdens de visitatie werden deze punten wel besproken.

2.2.1.2 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

Bij het opstellen van het ZER werden alle betrokkenen geraadpleegd. Er is echter binnen de hogeschool nog weinig belangstelling voor IKZ aanwezig, zowel bij studenten als docenten. Het geringe aantal docenten dat een exemplaar van het ZER aanvraag, is daar een bewijs van. De kwaliteitscoördinator is zich terdege bewust van het feit dat IKZ in de beginfase verkeert en hier nog een lange weg dient afgelegd te worden. Het ZER zet echter wel docenten aan tot kritisch nadenken. In de jazzafdeling bijvoorbeeld heeft het al geleid tot het

bijwerken van verschillende leerplannen. De meting van studententevredenheid is een andere verworvenheid die nu jaarlijks aan bod komt. Ook de projectwerking wordt, sinds de bevraging naar aanleiding van de zelfevaluatie, beter georganiseerd en duidelijker afgestemd op de opleiding.

De communicatie binnen de school verloopt niet altijd vlot. Het ontbreken van een dagelijkse artistieke leiding wordt als een pijnpunt aanvoeld. De leden van de artistieke commissie, die niet fulltime aanwezig zijn op school, vormen te weinig een constant aanspreekpunt waardoor besluitvorming vaak wordt vertraagd.

2.2.1.3 personeel

Er is een vaste kern aan hooggekwalificeerd personeel. Verder worden jaarlijks gastdocenten uitgenodigd. Studenten en oud-studenten spreken met fierheid over het Conservatorium en de kwaliteit van het docentenkorps. Bij gesprekken met docenten werd vastgesteld dat inderdaad een sterke wil aanwezig is om kwaliteitsonderwijs aan te bieden, maar anderzijds toch ook verschillende minder gunstige elementen het idealisme aantasten onder meer onzekerheid (ontbreken van vaste benoemingen), omslachtiger personeelsbeleid sedert de inschakeling van het KVCA in de Hogeschool Antwerpen en besparingen op personeelsaanstellingen. Een leraarsambt aan een hogeschool wordt door het uitstellen van vaste benoemingen en de lage verloning minder aantrekkelijk. Dit leidt tot het creëren van een uitgebreid korps met overwegend docenten die deeltijds tewerkgesteld zijn, in veel gevallen met kleine opdrachten. Een gevolg is dat de betrokkenheid met de hogeschool vermindert en ook de interne communicatie wordt bemoeilijkt. Positief zijn initiatieven die de begeleiding van nieuwe docenten bevorderen, het opstarten van functioneringsgesprekken, het opstellen van selectieprocedures, functieomschrijvingen en taakbelastingfiches en het inrichten van een docentenlokaal.

2.2.1.4 materiële en financiële randvoorwaarden

infrastructuur

Het Conservatorium is gehuisvest in een uitstekend gebouw met veel faciliteiten. Het samenwonen met het Kunstcentrum deSingel biedt een duidelijke meerwaarde. De infrastructuur wordt optimaal benut. De beschikbaarheid van de lokalen (07.30 – 23.00 uur) is eveneens optimaal. De bibliotheek is goed uitgebouwd en de huidige openingsuren zijn gebruiksvriendelijk.

Er zijn echter duidelijke pijnpunten die in gesprekken met studenten en docenten steeds aan bod komen: het ontbreken van voldoende studielokalen voor de studenten en het tekort aan lokalen voor de afdeling JLM. Verder worden aangeklaagd: de slechte staat van de buffetpiano's en de verouderde opnamestudio.

personeel

De financiële beperkingen belemmeren in hoge mate het bereiken van de doelstellingen op onderwijskundig gebied. Voelbare gevolgen die kwaliteitsvol onderwijs bemoeilijken zijn onder meer:

- het verhogen van de groepsnorm voor klassikale lessen;
- de beperking van individuele lessen voor het hoofdinstrument;
- het ontbreken van de mogelijkheid om een toetsinstrument als neveninstrument te volgen;
- het verrichten van coördinatie-werkzaamheden binnen de gewone lesopdracht;

- het inkrimpen van het aantal contractuele en gastdocenten;
- uiterst beperkte mogelijkheden tot bevordering, om financiële redenen, waardoor onder meer assistenten de taken van docenten moeten uitvoeren.

2.2.1.5 onderwijsdoelstellingen

De curricula vertonen een duidelijke samenhang, zijn vrij flexibel met relatief veel keuzemogelijkheden voor de studenten. De opleiding is praktijkgericht. Er wordt eveneens aandacht besteed aan attitudevorming. In de verschillende beschrijvingen is er wel een opvallende accentuering van de klassieke instrumentale richtingen aanwezig.

Studenten TS pleiten ervoor om meer muziekpraktijk binnen het curriculum op te nemen. Verder blijkt het noodzakelijk voor sommige vakken de eisen duidelijker te omschrijven. Studenten en oud-studenten vragen meer informatie in M3 over juridische en sociale aspecten die belangrijk zijn bij de start van hun loopbaan.

In de jazzafdeling is de visie op de richting klaar omlijnd: bij de aanvang kennismaken met diverse stromingen om daarna te oriënteren naar traditie in akoestische jazz en vrije improviserende muziek.

2.2.1.6 opleidingsprogramma

De laatste jaren is er duidelijk sprake van curriculumontwikkeling. Er wordt veel zorg besteed aan opbouw en inhoud van het opleidingsprogramma. De didactische steekkaarten bevatten ook gegevens over doelstellingen en leerinhouden. De kwaliteitszorg met betrekking tot het opleidingsprogramma gebeurt door jaarlijkse remediërvorstellen van docenten en studenten. Hierbij worden onder meer overlappingen weggewerkt en het optimaliseren van de complementariteit tussen theorie en praktijk verfijnd. In de richtingen zang en jazz lukt dit bijzonder goed.

Er is eveneens aandacht voor lichaamstraining. De studenten krijgen de kans om lessen Alexandertechniek te volgen.

Als probleemvak wordt door de meeste gesprekspartners praktische harmonie aangehaald. Hierbij is een verschillende aanpak tussen docenten opvallend. Een aantal docenten werkt inmiddels aan een nieuwe, gelijklopende visie op het vak.

In de richting Compositie wordt door studenten gezegd dat de hoeveelheid werk, af te leveren naar het einde van de opleiding, te zwaar is. Een betere spreiding van de stof over de drie meesterjaren kan wellicht voor een oplossing zorgen. Ook lijkt het vak Improvisatie geen duidelijke en welomlijnde inhoud te kennen.

2.2.1.7 afstudeerwerk en werkveldervaring

Aan de organisatie van projecten en masterclasses wordt in de klassieke richting veel zorg besteed. Studenten zang en niet-orkestinstrumenten lijken minder kansen te krijgen. Er is echter algemeen vraag naar meer zelfstandige projecten. Er is ook vraag naar stages in kamermuziek. In de richting jazz kunnen studenten ook zelf projecten voorstellen. In het curriculum zang ontbreken de stagemogelijkheden.

De samenwerking met de Filharmonie verloopt heel goed, maar studenten pleiten er voor om eveneens stages in andere orkesten te kunnen volgen. Er wordt verder ook gepleit om nieuwe bronnen aan te boren in de projectwerking. Zo blijken oud-studenten van het KVCA heel actief deel te nemen aan producties voor

kinderen (Jeugd en Muziek). Wellicht kan er ook tijdens de opleiding worden gedacht aan het uitwerken van dergelijke producties (eventueel met een externe coach).

Uit de gesprekken met externe vertegenwoordigers uit het beroepsveld blijkt dat openheid en communicatie tussen de Hogeschool Antwerpen en het DKO te wensen overlaten. Verder wordt aangeklaagd dat de studenten tijdens de opleiding te weinig voeling krijgen met het uitgebreide domein van de amateuristische kunstbeoefening (koren en Hafabra). Vertegenwoordigers van het beroepsveld pleiten ervoor om het leren auditioneren in te schakelen in het vak concertpraktijk.

Externen uit de jazzwereld spreken met lof over het niveau van de afgestudeerden die vanuit hun degelijke en vooral praktijkgerichte opleiding veelzijdig inzetbaar zijn in de wereld van de jazz en lichte muziek.

2.2.1.8 internationale dimensie

De school heeft contacten met diverse andere muziekhogescholen in het buitenland. Buitenlandse gastdocenten geven masterclasses in Antwerpen, maar uit de cijfers blijkt dat een echt mobiliteitsbeleid in het Conservatorium nog in de kinderschoenen staat. Er is een zeer beperkte studentenuitwisseling in het kader van Socrates-Erasmusprogramma's van de Europese Gemeenschap. Van docentmobiliteit, een internationale dialoog over curriculumontwikkeling en dergelijke is er nog geen sprake.

De aanstelling van een coördinator laat verhopen dat hierin verbetering kan worden gebracht in de nabije toekomst.

2.2.1.9 leersituatie

Volgens de didactische steekkaarten zijn de didactische onderwijsvormen aangepast aan de diverse vakken. De leiding is duidelijk begaan met het spanningsveld tussen hoofdvak en omringingsvakken. Enkele studenten pleiten ervoor vrij te kunnen kiezen om sommige theoretische lessen al dan niet bij te wonen.

Studenten worden meer en meer opgeleid tot zelfstandig werken, het meest opvallend in de richting TS.

Het ter beschikking gestelde cursusmateriaal is verzorgd en inhoudelijk degelijk. De school beschikt in het algemeen over voldoende leermiddelen en de nodige uitrusting.

Het blijkt nodig om voor de richting jazz de infrastructuur uit te breiden.

2.2.1.10 toetsing en evaluatie

Het examenreglement is duidelijk, toetsing en evaluaties gebeuren ernstig. De ombudsdienst krijgt zelden te maken met klachten betreffende examens. Nog nooit werd een klacht ontvankelijk verklaard waarbij examenresultaten werden betwist.

Uit gesprekken met de studenten blijkt dat er nog bepaalde verbeteringen kunnen worden aangebracht.

Zo wordt betreurd dat er geen kans bestaat (uitgezonderd in de jazzafdeling) om contact te nemen met de externe juryleden (bijvoorbeeld examen hoofdinstrument - vooral piano en examen kamermuziek) om feedback te krijgen. Studenten schriftuur pleiten ervoor om hun examenwerken te kunnen laten uitvoeren.

Bij permanente evaluatie wordt wel mondelinge commentaar verstrekt aan de studenten, maar er is in de opleiding nog geen traditie om hiervan een schriftelijke neerslag bij te houden.

Uit de cijfergegevens blijkt dat er in TS en JLM ernstig wordt geselecteerd bij de eindexamens in K2 en iets minder streng in IZ. De cijfers van de laatste drie academiejaren tonen aan dat er in de eindproeven M 3 niemand uit de richtingen TS en JLM nog mislukte, maar in IZ nog 29 % van de studenten niet slaagden.

2.2.1.11 studie- en studentenbegeleiding

studenteninstream

Er melden zich ieder jaar voldoende studenten aan om de toelatingsproeven af te leggen: veruit het grootste aantal voor IZ, vrij veel voor JLM en een eerder klein aantal voor TS.

Voor de laatste drie schooljaren waren dit:

- 292 studenten voor IZ waarvan er 214 (73 %) slaagden;
- 120 studenten voor JLM waarvan er 48 (40 %) slaagden;
- 27 studenten voor TS waarvan er 22 (81 %) slaagden.

Aan studenten IZ wordt bij twijfel de kans geboden om na één jaar (strijkers en piano) of twee jaar (blazers) de beslissing te nemen tot verder zetten van de studies. Sommige docenten en vooral oud-studenten vinden de toelatingsproeven niet streng genoeg. Dit heeft tot gevolg dat de eventuele ontrading vaak te lang wordt uitgesteld. Voor JLM bieden zich veel studenten aan die niet goed beseffen dat muziek studeren aan een hogeschool een zware opgave is, maar algemeen wordt in het docentenkorps van deze afdeling gepleit voor een strenge selectie bij de start.

Soms wordt aangeraden een 7de jaar op secundair niveau te volgen wat meestal succesvol lijkt te werken.

De visitatiecommissie beveelt een strengere selectie aan voor IZ.

begeleiding

Er is in de hogeschool een goed uitgewerkte studiebegeleidingsdienst. De verantwoordelijke studentenbegeleiding (SB) is tevens ombudsdienst. Als eerstelijnsbegeleiding wordt gewezen naar de docent van het hoofdvak, op de tweede plaats de coördinatoren en de SB. Voor echt moeilijke problemen kan nog worden beroep gedaan op de dienst SOHOVA.

Als meest voorkomende problemen worden vermeld: de overgang van secundair naar hoger onderwijs; onderschatten van de studies; podiumangst en fysieke problemen. Er is de laatste jaren een duidelijke drempelverlaging naar de SB toe.

Speciale aandacht gaat naar begeleiding van buitenlandse studenten om hen te helpen bij allerlei problemen. De eerste resultaten van invoeren van peter-/meterschap (studenten uit de meestergraadjaren begeleiden buitenlandse studenten uit de kandidaturen) zijn positief.

Een afgevaardigde van de studentenraad neemt deel aan de vergaderingen van de departementsraad en kan er agendapunten aanbrengen. Er is echter weinig interesse bij de studenten voor inspraak in het beleid.

In JLM wordt gewezen op de positieve invloed die ontstaat door de kleinschaligheid van de afdeling (± 60 studenten). Iedereen kent iedereen, de drempel tussen studenten en docenten is zeer laag, docenten spelen heel vaak samen met studenten, studie- en socio-emotionele problemen bij studenten worden er direct opgemerkt en verholpen.

2.2.1.12 studeerbaarheid en studierendement

In het algemeen voldoet de studeerbaarheid van het programma.

Studenten IZ verklaren dat voor hen in de meestergraad het hoofdaccent ligt op de praktijk. Studenten TS echter wijzen erop dat de studiebelasting voor hen te veel verzwaart in de tweede cyclus, vooral in het laatste jaar compositie ervaart men de belasting als te zwaar.

Het volgen van de lerarenopleiding binnen de voorziene opleidingstijd van vijf jaar is moeilijk haalbaar, vooral voor studenten TS.

2.2.1.13 afgestudeerden

Oud-studenten spreken heel positief over de genoten opleiding. De tewerkstelling lijkt vrij goed te zijn, hoewel hierover weinig concrete informatie ter beschikking werd gesteld. De alumniwerking is zo goed als onbestaande. Contacten met oud-studenten beperken zich tot uitnodigingen op concerten en een tijdschrift.

Oud-studenten, tewerkgesteld in het DKO, betreuren het feit dat het volgen van piano als tweede instrument niet (meer) mogelijk is in de huidige opleiding, wat zij als een erg zwaar tekort aanvoelen. Verder wordt erop gewezen dat hedendaagse muziek meer zou moeten deel uitmaken van het repertoire dat wordt gehanteerd. Ook het beter voorbereiden van de studenten M 3 op de overstap naar het werkveld (juridische aspecten, sociaal statuut..) is een van hun wensen.

Afgestudeerden worden door de instelling gestimuleerd onder meer door productie-opdrachten (Concertvereniging). De samenwerking met deSingel en andere partners speelt hier een belangrijke rol. Hiertoe worden externe financiële middelen aangetrokken.

2.2.1.14 maatschappelijke dienstverlening

De maatschappelijke dienstverlening bestaat voornamelijk uit concerten, uitgevoerd door studenten of georganiseerd door de Concertvereniging. De hogeschool beschikt echter niet over voldoende financiële middelen (en mankracht) om de externe communicatie te optimaliseren, zodat de manifestaties van het Conservatorium te weinig uitstraling krijgen.

2.2.1.15 onderzoek

De aandacht voor onderzoek binnen het curriculum ontstaat, wordt gevoed en ontwikkelt zich vanuit de aanwezigheid van specifieke deskundigheden binnen het korps.

Er zijn onderzoeksprojecten in ontwikkeling in samenwerking met derden onder meer Aquarius, voortgezette opleidingen en Orpheusinstituut.

Toch is dit aspect nog een weinig ontgonnen terrein waar de hogeschool amper vat op heeft.

2.2.1.16 beoefening en ontwikkeling van de kunsten

Beoefening van de kunsten is in ruime mate aanwezig en wordt organisatorisch goed ondersteund. Ontwikkeling van de kunsten wordt in het ZER niet geëxpliciteerd.

2.2.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten

Het ZER bevat een goed gestructureerde en heldere beschrijving van het hele proces van zelfevaluatie. Sterkten en zwakten worden met een grote openheid weergegeven.

Kwaliteitszorg krijgt binnen de hogeschool stilaan aandacht en vorm. Het aanstellen van de kwaliteitscoördinator is hiervan een bewijs. Het kwaliteitsbeleid wordt bemoeilijkt door een tekort aan benoemd voltijds personeel en de beperkte beschikbaarheid van leraren met kleine opdrachten.

De betrokkenheid bij het personeel en de studenten moet worden verhoogd om verbetertrajecten te kunnen implementeren.

Het ontbreken van een dagelijkse artistieke leiding is een pijnpunt. De leden van de artistieke raad zijn niet voltijds aanwezig en vormen te weinig een constant aanspreekpunt, waardoor het beleid wordt versnipperd en de besluitvorming vaak wordt vertraagd.

De functioneringsgesprekken met de leraren, voorafgegaan door zelfevaluatie, zijn nog een heikel punt.

De aanstelling van gastdocenten biedt een duidelijke meerwaarde aan de opleiding van de studenten.

Het KVCA is gehuisvest in een uitstekend gebouw met veel faciliteiten. Het samenwonen onder één dak met de Singel en Radio 2 biedt veel mogelijkheden. Lokalen en infrastructuur worden optimaal gebruikt. Er is echter een tekort aan studielokalen.

De samenhang in de curricula en de praktijkgerichtheid van de opleiding zijn voor het grootste deel overtuigend. Door het hanteren van flexibele curricula beschikken de studenten over verschillende keuzemogelijkheden.

In de beschrijvingen van doelstellingen werd een overaccentuering van de klassieke instrumentale richtingen vastgesteld.

Het domein van de amateuristische kunstbeoefening en overleg met en doorstroming van en naar het DKO dienen meer aandacht te krijgen.

De opgestelde didactische steekkaarten bevatten voor ieder onderdeel van de opleiding een duidelijke beschrijving van vereiste voorkennis, doelstellingen, leerinhouden, werkvormen, leermiddelen en evaluatie. Niveaubepaling van kandidaats- en meesterdiploma's is echter nog onvoldoende uitgetekend.

Er wordt in de opleiding veel aandacht besteed aan het samenspielen onder zijn diverse vormen, ook aan de concertpraktijk. Een equivalent van samenspel voor de studenten zang, schriftuur en niet-orkestinstrumenten ontbreekt.

Externe communicatie kan worden verbeterd onder meer de studiegids en de website.

Er wordt in de opleiding veel aandacht besteed aan de ruime stagemogelijkheden en de organisatie van projecten. De stagemogelijkheden kunnen worden uitgebreid naar andere orkesten en op gebied van kamermuziek. Een equivalent van stagemogelijkheden voor studenten van niet-orkestinstrumenten en TS is er niet.

Over het vak concertpraktijk wordt grondig nagedacht.

De aanstelling van een coördinator bewijst dat de hogeschool werk maakt van internationaliseringsbeleid.

De evaluatievorm wordt voor ieder onderdeel duidelijk beschreven in de didactische steekkaarten. Het examenreglement is goed uitgewerkt conform de vigerende reglementering ter zake.

Er is een goed functionerende ombudsdienst en er wordt werk gemaakt van een professionele begeleiding van de studenten.

Het toelatingsbeleid voor de studenten van de klassieke richtingen kan nog worden geoptimaliseerd.

Doorgaans beantwoorden de curricula aan de normen van studeerbaarheid.

Een alumnibeleid is er niet.

De maatschappelijke dienstverlening is gekoppeld aan de opleiding onder meer door het hoog aantal concerten dat jaarlijks wordt georganiseerd.

Er werden reeds initiatieven genomen inzake wetenschappelijk onderzoek.

2.3 Hogeschool Gent

inleiding

De gevisiteerde opleiding maakt deel uit van het Departement Muziek en Dramatische Kunst van de Hogeschool Gent en wordt georganiseerd in het Koninklijk Conservatorium te Gent (KCG).

Bij de bevraging werden volgende gesprekspartners betrokken:

- de algemeen directeur van de Hogeschool Gent, het diensthoofd onderwijs en de centrale kwaliteitscoördinator van de hogeschool, het departementshoofd en de departementale kwaliteitscoördinator;
- een vertegenwoordiging van de administratie: de departementssecretaris, de verantwoordelijke van het secretariaat en een administratieve medewerker;
- vier studenten uit K1 en K2, drie uit M1 en M2 en vijf laatstejaarsstudenten (M3), telkens studenten uit de verschillende richtingen en één student van de studentenvertegenwoordiging, in aparte gespreksgroepen;
- vijf docenten theorie en schriftuur, vijf docenten instrument en zang, vier docenten jazz en lichte muziek, plus de afgevaardigde lerarenopleiding, eveneens in aparte gespreksgroepen;
- vijf afgestudeerden van de laatste vijf jaar, uit verschillende opties, die in verschillende muzieksectoren zijn tewerkgesteld;
- twee groepen externe vertegenwoordigers: enerzijds uit het pedagogisch werkveld en de muziekpraktijk en anderzijds uit de jazz en lichte muziek en de amateuristische kunstbeoefening;
- twee verantwoordelijken voor de studentenbegeleiding.

Het bezoek werd afgerond met een gesprek met de directeur van de hogeschool, het departementshoofd en hun naaste medewerkers.

De visitatie kon goed worden voorbereid dank zij een uiterst verzorgd ZER, opgesteld volgens het EFQM-TRIS-model, waarin de structuur van het werkinstrument van de VLHORA nauwgezet werd gevolgd. De commissieleden werden uitvoerig gedocumenteerd omdat zij vooraf beschikten over een cd-rom met alle bijlagen.

Voor de basisopleiding Muziek werden de afgelopen drie academiejaren volgende studentenaantallen geregistreerd:

	1999-2000	2000-2001	2001-2002
1 ^{ste} kandidatuur (K 1)	138	114	89
2 ^{de} kandidatuur (K 2)	76	83	63
1 ^{ste} meestergraad (M 1)	62	76	87
2 ^{de} meestergraad (M2)	52	52	64
3 ^{de} meestergraad (M 3)	35	41	48
totaal	363	366	351

Het aantal studenten, gemiddelde van de laatste drie academiejaren, per optie bedraagt: 7,4 % in TS, 66,8 % in IZ en 25,8 % in JLM.

Studenten kunnen in de opleiding Muziek in het KCG kiezen uit het volgende aanbod:

Optie	Instrument-Zang (IZ)	Muziektheorie-Schriftuur (TS)	Jazz-Lichte muziek (JLM)
Richting	Instrument Zang Instrumentenbouw *	Muziektheorie Compositie	Producer * Instrument-Zang

* unieke opleidingen in Vlaanderen

Het ZER werd opgesteld door de Stuurgroep Kwaliteit onder leiding van de departementssecretaris en de departementale kwaliteitscoördinator.

2.3.1 bespreking van de thema's

2.3.1.1 beschrijving van beleid en kwaliteitszorg van de opleiding

Er is een helder geformuleerde missie: goede voorbereiding op het werkveld met grote alertheid naar nieuwe ontwikkelingen. De keuzes die gemaakt zijn, ook tot afbouw van bepaalde opleidingen, hebben tot een duidelijk Gents profiel geleid.

De inhoud van het goed gestructureerd ZER is duidelijk en concreet. Het rapport werd opgesteld in een vlot leesbare schrijftaal. Het leek echter moeilijk om de nodige respons te krijgen op de enquêtes, waarop werd gesteund om sommige uitspraken te onderbouwen.

2.3.1.2 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

De inbedding van het KCG in de Hogeschool Gent wordt positief ervaren. Sinds 1996 heeft de hogeschool grote aandacht voor IKZ en heeft hierbij de departementen betrokken en ondersteund door de aanstelling van een centrale kwaliteitscoördinator. In het Conservatorium is er een opvallende bereidheid tot zelfevaluatie. Er werd een interne kwaliteitscoördinator (0,5 FTE) aangesteld en leden van het kader en het onderwijzend personeel (OP) volgden een TRIS-opleiding. Het afnemen van de enquêtes en rondetafelgesprekken onder alle in aanmerking komende partners werden goed georganiseerd. Verbeterdoelen en –trajecten werden afgelijnd en de ingezette verbetertrajecten zijn reeds ten dele gerealiseerd. Het ZER was bekend bij de meeste gesprekspartners

De wil om een doorzichtig en doelgericht beleid te voeren is duidelijk aanwezig. Er is veel aandacht voor noodzakelijke aanpassingen en vernieuwingen. Zo werd recent een reorganisatie van vakgroepen en opleidingscommissies gerealiseerd om de betrokkenheid van alle belanghebbenden te stimuleren. Resultaten hiervan zijn nog niet te beoordelen.

In gesprekken met docenten, oud-studenten en studenten werd herhaaldelijk gezegd dat er in het departement nog geen klimaat aanwezig is van inspraak in het beleid, maar dat er duidelijk een éénrichtingsverkeer top-down overheerst. Verder komt in de meeste gesprekken het gemis aan een artistieke directeur naar voren en wordt aangestipt dat het departementshoofd vaak onbereikbaar is wegens werkoverlast.

Schriftelijke communicatie en voorlichting gebeuren bijzonder goed, maar bereiken onvoldoende de docenten en studenten.

2.3.1.3 personeel

De personeelsadministratie wordt centraal geregeld en verloopt vlot. Vacatures worden ingevuld vóór het begin van het academiejaar.

Het OP werkt graag in het KCG onder meer omdat er creatieve ideeën worden gestimuleerd en gesteund. De docenten bevestigen dat de algemene organisatie van het onderwijs er de laatste jaren steviger gestructureerd werd, maar vinden dat het beleid soms te weinig artistiek wordt geïnspireerd. Volgens hen staat de departementsraad ver af van de werkvloer.

Volgens de leiding is er in het docentenkorps een tekort aan een hechte teamgeest. De betrokkenheid van de meeste docenten naar de studenten toe is opvallend goed, maar de samenhang onderling veel minder. Sommige docenten beroepen zich op een 'academische vrijheid' om een verregaande individualistische ingesteldheid goed te praten.

Voor het AP en voor de tijdelijke leden van het OP worden regelmatig formele functioneringsgesprekken georganiseerd. Voor de vastbenoemde docenten is dit (nog) niet het geval. Sommigen onder hen gaven te kennen dat zij af en toe een appreciatie vanwege de leiding zouden op prijs stellen.

2.3.1.4 materiële en financiële randvoorwaarden

infrastructuur

Het Gentse conservatorium ligt in het hartje van Gent en is goed bereikbaar. De renovatie van het hoofdgebouw aan de Hoogpoort én van lokalen in de Bijloke hebben er toe bijgedragen dat het KCG nu beschikt over uitstekende voorzieningen en faciliteiten waardoor het goede studiemogelijkheden kan bieden.

Er worden klare budgettaire afspraken gemaakt met de Hogeschool. Voor aankoop en restauratie van instrumenten wordt gewerkt met een langetermijnsplanning.

personeel

Er wordt weinig geklaagd over financiële problemen. Blijkbaar bestaan die wel, maar drukken ze geen stempel op de werking binnen het departement. Als gevolgen van financiële beperkingen werden door de gesprekspartners wel aangestipt: grotere klassengroepen voor collectieve cursussen, de beperkte tijd die voorzien is voor het hoofdinstrument (één uur/week), het wegvallen van het neveninstrument voor de meeste studenten en de vermindering van personeel voor de bibliotheek.

2.3.1.5 onderwijsdoelstellingen

De leiding heeft ervoor geopteerd om binnen de drie opties een beperkt aantal richtingen aan te bieden. Daartoe werden bepaalde keuzes afgebouwd.

De doelstellingen zijn duidelijk uitgeschreven en worden ter beschikking gesteld van alle betrokkenen.

Er is eveneens voorzien dat de studenten kunnen opteren voor opleidingsonderdelen uit andere departementen of de universiteit.

Het blijkt dat studenten die in het DKO het minimumprogramma volgden (hogere graad 3) onvoldoende zijn voorbereid om probleemloos de overgang naar het Conservatorium aan te kunnen

2.3.1.6 opleidingsprogramma

Er wordt ernstig gewerkt aan de opbouw van een consistent studieprogramma en aan curriculumontwikkeling. Het curriculum voor instrumentenbouw moet nog worden aangepast om voor deze opleiding een academisch niveau te bereiken. De studiefiches, opgemaakt in overleg, bieden klare en uitgebreide informatie hieromtrent. De digitale versie van de studiegids die aan alle studenten wordt aangeboden, bevat alle lestabellen en studiefiches, zowel per studiegebied als thematisch.

Hedendaagse muziek was en blijft belangrijk in het KCG en is dan ook expliciet aanwezig in verschillende vakken.

Kamermuziek werd omgevormd naar 'kleine ensembles' om de studenten meer uitbreidingsmogelijkheden te bieden (naar meerdere docenten en naar opties). Zo wordt er onder meer gewezen op de wederzijdse interesse van studenten uit de 'klassieke' optie IZ en uit de JLM, omdat ze samen in kleine ensembles betrokken zijn (combo's en vocaal dubbelkwartet). De organisatie van de kleine ensembles komt soms moeizaam op gang wat extra tijdverlies voor de student als gevolg heeft.

Studenten waarderen de flexibiliteit bij het samenstellen van studietrajecten, maar wijzen op tekorten in het curriculum: grote inhoudelijke verschillen tussen docenten algemene muzikale vorming, sommige opleidingsonderdelen die niet genoeg op elkaar afgestemd zijn, begeleidingspraktijk en harmonie (als keuzevakken) die als een 'opvulling' worden ervaren. Verder wordt betreurd dat er beperkingen zijn om voor een toetsinstrument als neveninstrument te kunnen kiezen. Men dient immers eerst een 15 te behalen voor het hoofdinstrument.

Sommige docenten van JLM pleiten voor meer autonomie binnen deze optie. Zij ervaren de remmende werking van de druk top-down.

2.3.1.7 afstudeerwerk en werkveldervaring

In de verschillende opleidingsprogramma's is er aandacht voor werkveldervaring. De stages in de richting producer (20 dagen extra-muros) en de jaarlijkse nauwe samenwerking met twee Nederlandse conservatoria voor een achtdaagse orkeststage worden heel positief beoordeeld. Ook de wekelijkse repetities met de bigband, de voorbereiding van de vele concerten (kleine ensembles) en de eindproducties, waar studenten worden genooddaakt initiatief te nemen, dragen bij tot een voorbereiding op het werkveld.

Alle betrokkenen zijn het er echter over eens dat op dit punt het KCG nog te kort schiet. Er zijn geen stages in professionele orkesten en kamermuziekensembles. Een eigen conservatoriumorkest langdurig in stand houden, lijkt moeilijk haalbaar. Er zijn weinig of geen masterclasses

De prachtige concertzaal staat niet in voldoende mate ten dienste van de eigen studenten en docenten.

2.3.1.8 internationale dimensie

Betrokkenen betreuren dat er geen financiële prioriteit is voor een internationale dimensie. Er zijn relatief weinig uitwisselingen en internationale masterclasses. Ook beweren de studenten onvoldoende geïnformeerd te zijn over studiemogelijkheden in het buitenland.

2.3.1.9 leersituatie

Er heerst een algemene tevredenheid bij de studenten over het evenwicht in het hanteren van diverse onderwijsvormen. Ze ervaren dat ze bij de aanvang kunnen rekenen op de nodige steun (bijvoorbeeld via het monitoraat basiscursus schriftuur) en dat de meeste docenten hen doelbewust opleiden tot zelfstandig werken. Er is ook aandacht voor het ontwikkelen van innovatieve programma's voor zelfstudie.

Als pijnpunten wordt gewezen op de beperking tot één wekelijks lesuur voor hoofdinstrument, het ontbreken van masterclasses, de vaak gebrekkige organisatie van producties en de moeilijke organisatie van kleine ensembles.

Het wegvallen van de vroegere 'Week van de hedendaagse muziek' wordt algemeen betreurd.

Het ter beschikking gestelde cursusmateriaal was verzorgd en degelijk van inhoud. Er zijn in het algemeen voldoende leermiddelen en didactische hulpmiddelen aanwezig.

Studenten klagen over het omslachtige systeem voor het inkijken en uitlenen van partituren in de bibliotheek.

2.3.1.10 toetsing en evaluatie

Er heerst een algemene tevredenheid bij studenten en docenten over het examenreglement. Er is voldoende informatie vooraf over alle exameneisen. Het examenrooster wordt opgesteld in overleg met de studenten.

Er wordt gestreefd naar een evenwicht tussen permanente evaluatie en examens. Uit nazicht van studentendossiers blijkt dat er een traditie bestaat om ook bij permanente evaluatie een korte schriftelijke neerslag van de vorderingen van de student te maken. Het invoeren van examens orkesttrekken, waarbij een reële situatie wordt geïmiteerd, is positief.

Er is mogelijkheid tot feedback na de examens.

De eindexameneisen (M3) zijn nauwkeurig en helder uitgeschreven. Ze zijn voor de student uitdagend en zetten aan tot innovatie. Ook hier is de verplichting tot het inlassen van hedendaagse muziek (1/3) opvallend.

In het ZER wordt voor het KCG een vrij hoge score voor de geslaagde afgestudeerden genoteerd: 57 %. t.a.v. de instroom. Voor de totaliteit van de hogeschool bedraagt dit percentage 47,9.

2.3.1.11 studie- en studentenbegeleiding

studenteninstroom

Er bieden zich ieder jaar voldoende studenten aan voor de toelatingsproeven, het grootste aantal voor IZ, vrij veel voor JLM en minder voor TS. Instrumentenbouw en jazzproducer, twee richtingen die enkel in het Gentse conservatorium worden aangeboden, genieten vrij veel belangstelling. Er is voldoende informatie vooraf voor de kandidaten. Het is opvallend dat voor de richting instrumentenbouw veel kandidaten opdagen die reeds een ander diploma op zak hebben. Voor de richting producer bieden zich velen aan die het opleidingsniveau duidelijk onderschatten. Uit de verhouding geslaagden en niet-geslaagden blijkt dat er een ernstige selectie gebeurt.

uitslagen toelatingsproeven juli en september 1999:

	Deelnemers	geslaagden	slaagpercentage
TS	14	13	93 %
IZ	116	101	87 %
JLM	37	24	65 %
Instrumentenbouw	12	9	75 %
Producers	40	18	45 %

studiebegeleiding en studentenbegeleiding

Een gestructureerde studentenbegeleiding bestaat, maar is onvoldoende bekend bij de studenten. Een van de docenten werd aangesproken (vanaf het schooljaar 2002-2003) om voor eerstelijnsopvang te zorgen. In gesprekken wordt erop gewezen dat de hoofdvakdocent in feite de eerste opvang verzekert en de aangewezen studentenbegeleider niet bekend is bij veel studenten.

Bij ernstige problemen wordt verwezen naar een van de drie ombudspersonen of naar SOVOREG, een centrale professionele sociale dienst.

Er wordt veel aandacht besteed aan een goede communicatie en voorlichting: onthaalweek en infosessies voor nieuwe studenten, verzorgde berichtgeving ad valvas. De studenten zijn zich hiervan onvoldoende bewust.

Positief is de organisatie van een studiebegeleiding voor studenten K 1 die een achterstand hebben voor algemene muzikale vorming (1u of 2u per week).

2.3.1.12 studeerbaarheid en studierendement

De reorganisatie van de vakgroepen, waar ook studierendement een van de aandachtspunten is, heeft een hoge prioriteit. Het departement werkt verder mee aan het centraal verbeteringsplan 'studiemetingen'. Er is nauwkeurig bijgehouden cijfermateriaal beschikbaar.

Er worden inspanningen geleverd om studentenactiviteiten te organiseren op sociaal, cultureel en sportief vlak.

2.3.1.13 afgestudeerden

Oud-studenten spreken met lof over de genoten opleiding. Als student vonden zij de studielast soms te hoog vanwege het pakket omringingsvakken, maar nu beschouwen ze dit als een verrijkende aanvulling. Gevraagd naar wat achteraf gezien het meest positief lijkt, stippen zij aan: de flexibiliteit in het curriculumaanbod, de kwalitatief hoogstaande docenten voor hoofdvakken, het stimuleren van het leren zelfstandig werken. Zij betreuren het ontbreken van praktijkstages in professionele ensembles en pleiten voor een betere uitbouw van alumniwerking.

Externen uit het werkveld wijzen erop dat in de opleidingen in het algemeen nog te veel gefocust wordt op het vormen van solisten. Zij pleiten ervoor om tijdens de opleiding meer ervaringskansen te creëren in ensemble- en orkestspel.

2.3.1.14 maatschappelijke dienstverlening

Volgens verschillende gesprekspartners kan het KCG meer initiatieven nemen die bijdragen tot een maatschappelijke uitstraling van het instituut. Het opnieuw organiseren van de 'Week van de hedendaagse muziek', het ter beschikking stellen van de concertzaal voor diverse concerten en als repetitieruimte, de herwaardering van de bibliotheek als documentatiecentrum, archief voor de wetenschap en voor een breed publiek toegankelijk, vermelden zij als mogelijkheden.

Positief is de organisatie van een jaarlijkse ontmoetingsdag met directies van DKO-instellingen uit West- en Oost-Vlaanderen. Beide partijen én oud-studenten, die in een pedagogische functie terechtkomen, bevestigen dat dergelijke contacten wederzijds vruchtbaar zijn. Contacten met de amateuristische kunstwereld kunnen nog worden verbeterd. Er zijn oriënterende gesprekken gestart met betrekking tot stages in Hafabra.

2.3.1.15 onderzoek

Het mag worden verwacht dat met de oprichting, in de schoot van de Hogeschool Gent, van het Centrum voor Ontwikkeling en Beoefening van Kunsten (COBEK) en de Raad voor Onderzoek en Dienstverlening en Ontwikkeling van de Kunsten (RODO) impulsen worden gegeven aan dit item. De hogeschool steunt in elk geval elk initiatief ter zake dat door het departement wordt genomen.

2.3.1.16 beoefening en ontwikkeling van de kunsten

Alhoewel beoefening en ontwikkeling van de kunsten inherent is aan het vak, wordt deze materie in het ZER toch niet ter sprake gebracht. Het bijhouden van een inventaris van de bestaande initiatieven binnen het conservatorium en onder het personeel zou een aanzet kunnen zijn tot gerichte acties op dit gebied.

2.3.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten

Er wordt al jaren grondig werk gemaakt van zelfevaluatie waarbij op een positieve manier gebruik wordt gemaakt van de impulsen vanuit de hogeschool. Het ZER biedt een heldere beschrijving van dit proces.

Er werd een departementale kwaliteitscoördinator aangesteld en enkele leden van het leidinggevend en onderwijzend korps volgden een TRIS-opleiding. Er werd al gewerkt aan verbeterprojecten die in het ZER worden vermeld.

Het personeelsbeleid is goed georganiseerd. Creatieve ideeën van de docenten worden gesteund.

Versnipperde opdrachten en fluctuaties binnen het korps verhinderen een vlotte samenwerking onder de docenten. De kwalitatieve invulling van sommige omringingsvakken varieert, afhankelijk van de leraar. Hierdoor wordt de verticale opbouw van bepaalde vakken gehypothekeerd.

Het KCG beschikt over voldoende infrastructuur in recent gerenoveerde en gunstig gesitueerde gebouwen in het centrum van Gent. Er worden klare budgettaire afspraken gemaakt met de hogeschool.

De ontleningsprocedures van de bibliotheek en de beperkte openingstijd van de gebouwen zijn niet studentvriendelijk.

Het KCG heeft een specifiek opleidingsprofiel. Er is grote aandacht voor hedendaagse muziek en cross-over. Er wordt permanent gewerkt aan curriculumontwikkeling. Het curriculum in de richting instrumentenbouw dient nog aangepast.

Studenten krijgen ruime kansen om flexibele studietrajecten te volgen en er wordt klare informatie aangeboden middels studiefiches en cd-rom.

De duidelijk omschreven opdrachten voor kleine ensembles en eindprojecten zijn uitdagend en zetten aan tot innovatie.

Er worden geen kansen geboden inzake stage-ervaring in de beroepspraktijk, behalve voor de richting producer.

Het internationaliseringsbeleid bevindt zich nog in een aanvangsfase.

Weloverwogen onderwijsvormen, monitoraat basiscursus schriftuur en ontwikkeling van innovatieve programma's voor zelfstudie wijzen op de aandacht voor het scheppen van een positieve leersituatie. Er zijn voldoende leermiddelen en didactische hulpmiddelen voorhanden.

De organisatie van de producties kan worden verbeterd.

Het examenreglement wordt correct toegepast en het examenrooster wordt opgesteld in overleg met de studenten. Organiseren van feedback na de examens kan beter.

De cd-rom STUDAX biedt efficiënte informatie.

De organisatie van de studie- en studentenbegeleiding kan nog worden geoptimaliseerd.

Er wordt meegewerkt aan een centraal plan Studiemetingen.

Er is geen uitgebouwd alumnibeleid.

De oprichting van COBEK en RODO in de hogeschool kan een aanzet betekenen om onderzoek meer gestalte te geven.

2.4 Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

inleiding

De gevisiteerde opleiding maakt deel uit van het Departement Muziek, Dramatische Kunst en Opvoeding van de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (WENK) en wordt georganiseerd in het Lemmensinstituut (LI) te Leuven.

Bij de bevraging werden volgende gesprekspartners betrokken:

- de algemeen directeur van de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst, het departementshoofd (tevens artistiek directeur) en de departementale coördinator IKZ;
- een vertegenwoordiging van de administratie: de verantwoordelijke administratie (tevens adjunct-departementshoofd) en het diensthoofd communicatie, concert- en projectorganisatie;
- drie aparte gespreksgroepen met studenten uit de eerste cyclus (K1 en K2), de tweede cyclus (M1 en M2) en laatstejaarsstudenten (M3), telkens studenten uit de verschillende richtingen en met min. een student van de studentenraad;
- drie aparte gespreksgroepen met docenten theorie en schriftuur, docenten instrument en zang en docenten jazz en lichte muziek, plus de afgevaardigde uit de lerarenopleiding (tevens diensthoofd studieorganisatie);
- afgestudeerden van de laatste vijf jaar, uit verschillende opties, die in verschillende muzieksectoren zijn tewerkgesteld;
- twee groepen externe vertegenwoordigers: enerzijds uit het pedagogisch werkveld en de muziekpraktijk en anderzijds uit de jazz en lichte muziek en de amateuristische kunstbeoefening;
- verantwoordelijken voor de studentenbegeleiding en internationalisering.

De visitatiecommissie betreurde dat in de gespreksgroepen de richting zang praktisch niet vertegenwoordigd was (enkel in één van de groepen studenten).

Het bezoek werd afgerond met een gesprek met de directeur van de hogeschool, het departementshoofd en de coördinator IKZ.

De voorbereiding van de visitatie werd enerzijds bemoeilijkt omdat het zelfevaluatie-rapport (ZER) werd opgesteld in een soms omfloerste en vaak moeilijke taal, met overmatig lange zinnen, excessieve breedvoerigheid en frequente herhalingen. Daarenboven ontbrak het overgrote deel van de in de tekst vernoemde bijlagen en werden de VHLORA-thema's 13 en 14 minimaal behandeld en opgenomen in het thema 15.

Anderzijds werd de voorbereidende studie vergemakkelijkt omdat het ZER werd opgebouwd volgens de structuur van het werkinstrument aangereikt door de VLHORA. Er was weinig informatie over de optie JLM.

De ontbrekende informatie was wel ter plaatse beschikbaar.

Voor de basisopleiding Muziek werden de afgelopen drie academiejaren volgende studentenaantallen geregistreerd:

	1999-2000	2000-2001	2001-2002
1 ^{ste} kandidatuur (K 1)	90	109	74
2 ^{de} kandidatuur (K 2)	76	80	104
1 ^{ste} meestergraad (M 1)	92	60	64
2 ^{de} meestergraad (M2)	94	95	68
3 ^{de} meestergraad (M 3)	98	107	112
Totaal	450	451	422

Het aantal studenten (gemiddelden van het totaal aantal studenten van de laatste drie academiejaren) per optie bedraagt: 23 % in TS, 69 % in IZ en 8 % in JLM.

Studenten kunnen in de opleiding Muziek in het LI kiezen uit het volgende aanbod:

optie	Instrument-Zang (IZ)	Muziektheorie-Schriftuur (TS)	Jazz-Lichte muziek (JLM)
richting	Instrument Zang	Muziekpedagogie * Muziektherapie * Compositie Directie (koor/orkest/hafabra)	Instrument-Zang

* unieke opleidingen in Vlaanderen

Het ZER werd opgesteld door de departementale coördinator IKZ, in nauw overleg met de departementale staf.

2.4.1 bespreking van de thema's

2.4.1.1 beschrijving van beleid en kwaliteitszorg van de opleiding

In het ZER wordt de evolutie van IKZ binnen het LI uitgebreid beschreven. De IKZ steunt op open vraag-enquêtes en mondelinge bevraging rondes bij alle actoren, na het opstellen van een homogene onderwijsvisie.

De onderwijsvisie is duidelijk ingebed in het verleden: discipline, (geloofs)traditie en beheersing van het handwerk, maar wel aangepast aan de huidige regelgeving en onderwijsnoden. De persoonlijke overtuiging van docenten en studenten is niet beperkend voor aanwerving of aanvaarding. In de informatiebrochure omschrijft het beleid haar missie als volgt: *het LI wil studenten opleiden die optimaal kunnen functioneren in de verschillende domeinen van een zeer gevarieerd professioneel cultuurlandschap, maar tevens als professioneel leider en/of animator werkzaam zijn in een even gevarieerd –zowel productief als receptief-landschap van amateuristische kunstbeoefening.*

De lezer van het ZER kan de indruk krijgen dat men binnen het LI met grote behoudendheid hoger muziekonderwijs geeft en minder oog heeft voor de wereld van nu. Uit de gesprekken is echter gebleken dat deze indruk sterk gerelativeerd dient te worden.

Ook de krachtige centrale sturing van het beleid is een opvallende constante in het ZER. Het departementshoofd (met het 'directorium') belichaamt de artistieke, pedagogische en onderwijskundige visie van het departement. Uit de gesprekken, zowel met docenten als studenten en oud-studenten, bleek echter dat niemand vindt dat er te weinig inspraakmogelijkheden zijn. De drempel naar het departementshoofd ligt zowel voor studenten als voor docenten eerder laag.

2.4.1.2 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

Sinds 1996-97 werd een departementale kwaliteitscoördinator aangesteld die bovendien deel uitmaakt van de Werkgroep Onderwijskwaliteit van de hogeschool. Er bestaat echter geen departementale commissie IKZ. De coördinator IKZ die zelf maar gedeeltelijk lesvrij gemaakt is, levert het grote werk.

Docenten en studenten werden geleidelijk aan vertrouwd gemaakt met het IKZ-beleid door enquêtes en groepsgesprekken. Twee vergadersessies per jaar voor de docenten bieden garantie voor een maximale personeelsparticipatie. Via bevestigingen werd gepeild naar een mening over de relevantie- en realisatiegraad van de vooraf opgestelde onderwijsvisie en de daaraan gekoppelde eindtermen. De respons op de uitgevoerde enquêtes kan vrij representatief genoemd worden, zeker bij de docenten waar twee derden deelnamen aan de bevestiging. Het ZER werd ruim verspreid bij alle betrokkenen. De meeste gesprekspartners hadden het rapport (of de samenvatting ervan) gelezen.

Er kan worden gesteld dat de concretisering van de IKZ binnen het Lemmensinstituut zich in een pril stadium bevindt. Er zijn opties of richtingen waar het opstellen van de eindtermen nog dient afgewerkt te worden, bij enkele peilingen en enquêtes wachten de resultaten nog op verwerking en er is nog weinig of geen zicht op verbetertrajecten. Er is de afgelopen jaren wel sprake van een zekere cultuurverandering in het denken over onderwijskwaliteit, veranderende beroepspraktijk en socio-culturele context. De docenten worden gestimuleerd om hieraan actiever deel te nemen.

Dank zij de zelfevaluatie is de afgelopen jaren een proces op gang gezet van een opener communicatie en een bewuster afstemmen van de leerinhouden op elkaar. Dat deze processen langzaam gaan is op zich niet zo vreemd. Een bedrijfscultuur met een doorwegende traditie verandert immers traag.

2.4.1.3 personeel

Het departement geniet een grote vrijheid voor het personeelsbeleid. Opvallend is het grote gezag dat het departementshoofd heeft bij studenten en docenten; allen spreken met ontzag over zijn deskundigheid, (dossier)kennis, inzet en persoonlijke betrokkenheid. Wegens de krappe financiële situatie is het echter onmogelijk een dynamisch personeelsbeleid te voeren. Vermindering van opdrachten en niet vervangen van OP dat op pensioen gesteld werd, waren de laatste jaren schering en inslag. Benoemingen en bevorderingen zijn uitzonderlijk. De zorg dat het korps vlug zal vergrijzen is reëel.

De coördinerende taken en medewerking aan projecten gebeuren op vrijwillige basis. De bijzondere toewijding en inzet van enkele mensen binnen het kader is op termijn niet te handhaven. Ook het AP is onderbezet en wordt overbevraagd. De onmogelijkheid om het korps te verjongen (of de dreigende vergrijzing van het korps) ligt bij vele gesprekspartners zwaar op de maag.

Er is een evenwichtige verdeling van docenten en (praktijk) assistenten. Het LI beschikt over een overwegend enthousiast en professioneel hoogstaand docentenkorps dat zich verbonden voelt met het instituut. Docenten appreciëren het vertrouwen dat zij krijgen van de leiding. Verder vinden zij het aangenaam werken met een vastomlijnd uurrooster dat van bij de start van het academiejaar opgemaakt is. De probleemsituatie in de optie TS, richting muziekpedagogie, werd in het ZER aangestipt en nadrukkelijk bevestigd tijdens het bezoek.

De decretale evaluatieregeling wordt sedert 1999 toegepast.

2.4.1.4 materiële en financiële randvoorwaarden

infrastructuur

Het LI is gehuisvest op een rustig gelegen campus aan de Leuvense ring, midden een groene zone tussen de Brusselse en de Tervuursepoort en is goed bereikbaar met het openbaar vervoer.

Het instituut beschikt over een ruime infrastructuur met uitstekende faciliteiten, die binnenkort nog worden uitgebreid met een nieuwbouw voor onder meer de jazz-afdeling. De huisvesting en de slechte toegankelijkheid van de bibliotheek zijn problematisch. De campus is toegankelijk voor de studenten van 07u30 tot 22u30.

Wegens de hoge personeelskosten is er slechts een beperkt budget voor werkmiddelen beschikbaar.

Studenten, behalve de slagwerkers, zijn positief over de studiemogelijkheden. Het instituut beschikt immers over een groot aantal studio's. Ze klagen wel over de slechte staat van sommige piano's. In tegenstelling met wat in het ZER staat, vinden zij dat er te weinig ICT-faciliteiten ter beschikking zijn.

personeel

Door het tekort aan middelen is het AP onderbezet en kan het lerarenkorps niet tijdig worden verjongd.

2.4.1.5 onderwijsdoelstellingen

De voorbije jaren werd, binnen de IKZ, voornamelijk aan dit item gewerkt. In JLM is men er nog niet mee klaar. Het uitschrijven van doelstellingen én eindtermen zijn het resultaat van een proces van collegiale brainstorming. Vragen naar relevantie en realisatie werden telkens teruggekoppeld naar docenten, laatstejaarsstudenten en alumni. Er werd een poging ondernomen hierbij ook het werkveld te betrekken, maar dit leidde nog niet tot zichtbare resultaten.

Het LI opteert zeer duidelijk voor het aanbieden van een veelzijdige en brede opleiding, waarbij de samenhang centraal staat tussen solistische vorming, samenspel, koorzang en academisch niveau. Oud-studenten moeten inzetbaar zijn in het artistieke en pedagogische werkveld en in socio-culturele milieus in de breedste zin.

Uit gesprekken met alle betrokkenen blijkt dat aan het opstellen van doelstellingen en gedetailleerde eindtermen heel wat discussie is voorafgegaan. Vooral binnen de optie IZ blijft de spanning leven tussen de brede opleiding en een grote vakkundigheid voor het hoofdinstrument. Studenten met solistische ambities beweren dat de 'echt grote talenten op instrumentaal vlak wel eens kiezen om elders de opleiding voort te zetten'. Oud-studenten en docenten daarentegen vinden dan weer dat de doelstellingen kunnen gerealiseerd worden en dat de diversiteit in de opleiding uiterst waardevol is.

2.4.1.6 opleidingsprogramma

In de onderwijsvisie is er een duidelijke afbakening tussen de eerste en de tweede cyclus. Wel zijn er in beide cycli twee constanten opvallend aanwezig: grote aandacht voor vocaal en instrumentaal groepsmusiceren en veelzijdigheid van de opleidingen. De didactische fiches geven verder een goed beeld van de inhoud van de verschillende opleidingsprogramma's.

Het past in de bovengeschetste visie en in de traditie van het huis dat de studenten van het begin tot en met het einde van hun studie sterk 'aan de hand worden genomen': een vol curriculum, een veelheid aan vakken, een strak uurrooster, een academiejaar dat langer duurt dan in andere hogescholen (30 weken waarvan 20 lesweken en 10 projectweken). De projectweken (vooral de Bach-projecten) worden algemeen als heel positief ervaren.

Het opleidingsprogramma krijgt in het ZER grote aandacht. Ook bij de diverse gesprekspartners werd voornamelijk hierop gefocust. Binnen de opties en richtingen heerst een vrij grote autonomie en zijn er grote verschillen inzake systematische curriculumontwikkeling.

Studenten en oud-studenten IZ bevestigen dat hoge eisen worden gesteld voor de artistieke vakken (ook voor het verplichte tweede instrument piano), maar menen dat sommige omringingsvakken te weinig diepgang bezitten. Het systeem van 'duobanen' (een tweede lesuur in het hoofdvak bij een andere docent), wordt als een meerwaarde ervaren. Sommigen vinden wel dat het aantal projectweken te hoog is, omdat het tijdens deze weken onmogelijk is voldoende aandacht te hebben voor het hoofdinstrument. Algemeen wordt de spanning tussen breedte en diepte van de opleiding aangevoeld. Niet iedereen ziet het verband tussen het aantal lessen en het uiteindelijk rendement. Er is behoefte aan meer ruimte voor persoonlijke initiatieven van docenten en studenten. De nood aan meer dialoog tussen de leraren is groot. Er is veel kritiek op de organisatie van kamermuziek.

In de optie TS worden binnen de richtingen compositie en directie regelmatig bijeenkomsten gepland voor de docenten om de vakinhouden op elkaar af te stemmen.

In de richting muziektherapie wordt eveneens gewerkt aan curriculumontwikkeling met aandacht voor een evenwicht tussen de muzikale en de therapeutische componenten. Oud-studenten spreken met lof over de organisatie en het hoge niveau, zowel muzikaal als therapeutisch (met onder meer cursussen die worden gevolgd aan de K.U. Leuven).

Over de werking in de richting muziekpedagogie formuleren de gesprekspartners diverse klachten: gebrek aan onderlinge afstemming tussen de docenten, overlappingen in cursussen, onduidelijkheid m.b.t. exameneisen, te weinig stages en het ontbreken van zinvolle feedback in de stageplaatsen, tegenspraak en rivaliteit tussen docenten en een gemis aan inspraak voor de studenten. De muziekpedagogische literatuur in de bibliotheek wordt door studenten als overwegend verouderd beoordeeld.

In de optie JLM wil men het aantal studenten beperkt houden. Het samen musiceren van docenten en studenten (ook op podia buitenshuis) scheidt een samenhangigheidsgevoel. De onderwijsvisie - aanbieden van een basisrepertoire vanuit de traditie - is nog niet geconcretiseerd in uitgeschreven doelstellingen en eindtermen. Studenten stellen de vrij goed werkende bigband en de jazzprojecten op prijs.

Studenten uit de 'klassieke richtingen' en uit JLM pleiten om meer keuzemogelijkheden te scheppen waarbij vakken uit beide richtingen kunnen gecombineerd worden.

2.4.1.7 afstudeerwerk en werkveldervaring

In het ZER wordt enkel het eerste item, afstudeerwerk, behandeld. Uit de tekst, de gesprekken en de voorbeelden die ter beschikking werden gesteld, blijkt dat er veel belang gehecht wordt aan de verplichte eindverhandeling als academisch luik van de eindproeven. De studenten worden hierin degelijk begeleid. Het blijkt dat sommigen veel moeite hebben om dit aan te kunnen. In de richting muziekpedagogie wordt daaraan nog het schrijven van een jeugdcantate en de openbare uitvoering ervan toegevoegd.

Contact met het beroepsveld, althans georganiseerd vanuit de opleiding, is zeer beperkt, met uitzondering van de richting muziektherapie waar stage een wezenlijk onderdeel vormt. Ook de intense samenwerking met beroepsverenigingen (ook internationaal) Muziektherapie dient hier vermeld.

Studenten en oud-studenten IZ spreken met lof over het niveau van de eigen orkesten en koren in het LI, maar vinden anderzijds dat zij te weinig voorbereiding krijgen als toekomstig orkestmusicus: geen stages in professionele orkesten, tijdsgebrek om buiten schoolverband engagements aan te gaan, te weinig aandacht voor orkesttrekken in de opleiding. In een gesprek met de artistieke directeur van het VRO werd bevestigd dat overleg is gestart om eventueel stages voor studenten van het LI te organiseren.

2.4.1.8 internationalisering

In ieder departement van de hogeschool werd een coördinator internationalisering aangesteld. De coördinatoren komen maandelijks bijeen en werken verder autonoom aan het internationaliseringsprogramma binnen hun departement. Het internationaal denken bevindt zich in het LI nog in een beginstadium, uitgezonderd in de richtingen muziekpedagogie en muziektherapie. De coördinator werkt aan een mentaliteitswijziging.

Organiseren van jaarlijkse masterclasses - een vorm van internationaal contact – is een traditie in het LI. De tot dusver beperkte studenten- en docentmobiliteit neemt stilaan toe en er werden reeds contacten gelegd voor samenwerking met verschillende buitenlandse partners.

2.4.1.9 leersituatie

Er blijkt een algemene tevredenheid bij docenten en studenten over het hanteren van aangepaste onderwijsvormen: individueel onderwijs met een intensieve en professionele relatie tussen student en docent, semi-individuele sessies en klassikaal onderricht. De ruime aandacht voor projectwerking past volledig binnen de onderwijsvisie van het LI. Sommigen pleiten ervoor om iets minder weken hieraan te besteden. Aanzetten tot zelfstudie worden duidelijk ook gegeven. Studenten krijgen voldoende kansen om over een studio te beschikken. De eisen gesteld aan de eindverhandelingen wijzen op de verwachtingen dat de studenten een eindproduct moeten afleveren van academisch niveau.

Het aantal contacturen ligt erg hoog. Zoals aangegeven in het ZER zal vernieuwing met betrekking tot kennisoverdracht de komende jaren prioriteit moeten krijgen, waardoor meer ruimte vrij komt in het curriculum.

Er zijn voldoende leermiddelen aanwezig. Er komt stilaan een samenwerking tussen docenten op gang om gezamenlijk geschreven cursusmateriaal op te stellen. De voorbeelden die ter beschikking werden gesteld waren verzorgd en degelijk van inhoud.

Studenten doen hun beklag over de beperkte toegankelijkheid van de bibliotheek

Een aantal studiepiano's bevindt zich in slechte staat.

2.4.1.10 toetsing en evaluatie

De wijze van evalueren beantwoordt aan de nagestreefde doelstellingen en de eindtermen. Studenten en docenten zijn tevreden over de transparante examenrichtlijnen. Opvallend, maar passend in de onderwijsvisie, is dat in het globale eindcijfer 20 % wordt voorbehouden voor 'jaarwerk', waaronder deelname aan de lessen en procesevaluatie worden verstaan.

Slaagpercentages (gemiddelden berekend op de gegevens van de laatste drie academiejaren):

	TS	IZ	JLM
K2	74,5	80,5	65
M3	73	89	79

Alhoewel er reeds streng werd geselecteerd in JLM bij de toelatingsproeven is er toch nog een grote uitval na K2 in vergelijking met de andere opleidingen.

Het slaagcijfer van de laatstejaarsstudenten in de optie TS (73 %) is laag. Dit wordt veroorzaakt door het uitzonderlijk laag aantal geslaagden in de richting muziekpedagogie (66 %), vooral te wijten aan het niet tijdig klaar komen met de eindverhandeling. Wanneer we een globaal cijfer voor de andere richtingen binnen TS berekenen, komt dit op 82 %.

Sommige studenten pleiten om te kunnen beschikken over een lesvrije studieweek voor de aanvang van de eindejaarsexamens. In JLM laat, volgens de studenten uit deze optie, de organisatie van de examens soms te wensen over.

2.4.1.11 studie- en studentenbegeleiding

studenteninstream

Abituriënten kunnen gedurende de paasvakantie een stageweek volgen die voorbereidt op de hogere muziekstudies.

Er bieden zich ieder jaar in ruime mate studenten aan voor de toelatingsproeven. Voor de kandidaten is informatie beschikbaar over de inhoud.

Ongeveer 75 % van de instromers komt uit de eigen kunsthumaniora. Dit verklaart enigszins het hoge slaagpercentage voor TS en IZ.

jaar	TS	IZ	JLM
1999-2000	96 %	87 %	40 %
2000-2001	84 %	91 %	51,8 %
2001-2002	84 %	85 %	55 %
Gemiddelde	88 %	87,6 %	48,9 %

Voor JLM zijn de slaagpercentages daarentegen laag. Er biedt zich voor deze optie altijd een aantal studenten aan met onvoldoende muzikale basis dat het niveau van deze studie fel onderschat. Daarenboven willen de docenten JLM het aantal studenten binnen deze optie beperkt houden.

studiebegeleiding en studentenbegeleiding

Begeleiding van de studenten wordt adequaat en professioneel aangepakt. Het academiejaar vangt reeds in september aan met drie projectweken voor alle studenten. De eerstejaarsstudenten krijgen tijdens deze weken, naast koorzang, een intensieve cursus algemene muzikale vorming. Verder worden voor studenten K1 en K2 studiebegeleiders aangesteld en wordt in K1 een proefexamen in januari georganiseerd. Ook in de volgende leerjaren worden de studenten minutieus begeleid en geleid. Op de evaluerende steekkaarten worden opmerkingen genoteerd over inzet (onder meer aanwezigheid in de lessen) die de basis vormen voor het eindcijfer voor 'jaarwerk'. Door de onderbezetting van het AP worden deze niet altijd tijdig in het studentendossier geklasseerd, zodat het effect van het systeem ten dele verloren gaat.

Een zorgvuldig gepland lessenrooster waarmee men het academiejaar direct kan starten, betekent een enorme tijds winst.

Een ombudsfunctie wordt enkel waargenomen tijdens de eindejaarsexamens.

Studenten met problemen kunnen terecht bij een studentenbegeleider. Hij krijgt vooral te maken met psychosociale problemen. In moeilijke gevallen worden studenten doorverwezen naar diensten in de K.U. Leuven en in het nabijgelegen U.Z. Gasthuisberg. Studenten weten dat het departementshoofd steeds beschikbaar is voor hen op woensdagvoormiddag.

2.4.1.12 studeerbaarheid en studierendement

De gemiddelde studieduur van de afgestudeerden bedraagt 5,3 jaar wat vrij laag is. In 1998-1999 werd een beperkt onderzoek uitgevoerd naar de studiebelasting waarvan de resultaten positief uitvielen.

Een probleem stelt zich in de richting muziekpedagogie, waar studenten ronduit zeggen 'dat verschillende docenten ervan uitgaan dat de studieduur in deze richting zes jaar bedraagt'. Ze vinden vooral de studiedruk in M3 te hoog; eindverhandelingen geraken meestal niet tijdig klaar.

2.4.1.13 afgestudeerden

De geïnterviewde oud-studenten spreken met lof over de genoten opleiding en de unieke sfeer van het LI, die wordt gecreëerd door het samenwonen en samenwerken binnen deze eerder gesloten gemeenschap. Als student vonden zij de studielast soms hoog, vooral tijdens de projectweken, maar aan deze muzikale hoogtepunten bewaren zij de beste herinneringen. Sommigen pleiten voor meer diepte in bepaalde theoretische vakken en een hoger niveau voor het hoofdinstrument in IZ.

Er bestaat geen gestructureerde alumniwerking.

2.4.1.14 maatschappelijke dienstverlening

In het LI grijpen verschillende activiteiten plaats die ook toegankelijk zijn voor externen:

- een ruim gevulde concertkalender (georganiseerd in samenwerking met de Concertvereniging) met een gevarieerd aanbod: professionele en amateuristische ensembles, eigen orkesten van het instituut, creaties van nieuwe hedendaagse werken van jonge componisten (compositieopdrachten);
- masterclasses en seminaries, geconcentreerd in één week.

De verschillende ensembles van het LI treden geregeld op buiten het instituut.

In samenwerking met de vzw Koorfederatie Het Madrigaal worden diverse initiatieven genomen ten dienste van de amateuristische koorwereld.

Sommige gesprekspartners wijzen er op dat de externe communicatie zou kunnen verbeteren onder meer door verspreiding van de concertinfo via de website. Studenten en oud-studenten vinden de website te weinig eigentijds.

2.4.1.15 onderzoek

In het ZER wordt over dit item weinig informatie bezorgd. In de gesprekken werd dit tekort gedeeltelijk aangevuld. In associatie met de K.U.Leuven werd onlangs het Onderzoekplatform Kunsten opgericht. Deze commissie die maandelijks samenkomt, kan een start betekenen voor een ernstige aanpak van wetenschappelijk onderzoek. Het bestaande tijdschrift Adem wordt het orgaan dat uiting zal geven aan de verschillende onderzoeksprojecten.

2.4.1.16 beoefening en ontwikkeling van de kunsten

In het ZER wordt vermeld dat *ontwikkeling en beoefening van de kunsten –cf. artikel 3 van het decreet van 13 juli 1994 – deel uitmaakt van de opdracht van de hogescholen die opleidingen organiseren onder meer in het studiegebied Muziek en Dramatische Kunst.*

Het LI ontplooit veelvuldige concertactiviteiten, ook buiten Leuven. Sommige leraren zijn bekende uitvoerders.

2.4.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten

Er wordt al jaren grondig werk gemaakt van zelfevaluatie. Alle actoren werden bij het opstellen van het ZER betrokken.

Sinds de verhuis van Mechelen naar Leuven in 1968 heeft het LI grondig werk gemaakt van onderwijsontwikkeling en vernieuwing, zonder zijn traditie te verloochenen. Er zijn duidelijke aanzetten tot het opzetten van een inhoudelijke overlegstructuur en een open communicatie.

Het OP is sterk begaan met het instituut en voelt zich gesteund door het departementshoofd.

Inhoudelijk overleg tussen de docenten in bepaalde opties/richtingen bijv. IZ en muziekpedagogie verloopt moeizaam.

Het AP is onderbezet en hierdoor overbelast.

Het LI is gunstig gelegen en beschikt over een uitgebreide infrastructuur waarvan maximaal gebruik wordt gemaakt.

De toestand en de beschikbaarheid van de bibliotheek moeten worden verbeterd.

Aan het uitschrijven en implementeren van een duidelijke onderwijsvisie, doelstellingen en eindtermen werd veel energie besteed en er wordt permanent gewerkt aan curriculumontwikkeling in de meeste opties/richtingen

Het belang dat wordt gehecht aan (koor)zang en projecten en de masterclasses wordt positief ervaren.

Er dient een oplossing te worden gezocht voor de probleemsituatie in de richting muziekpedagogie.

De praktijkstages in de richting muziektherapie worden zeer goed georganiseerd.

Er wordt veel belang gehecht aan het academisch niveau van de eindverhandelingen.

De intense werking van de ensembles biedt een meerwaarde inzake werkveldervaring.

Er werd een departementale coördinator Internationalisering aangesteld.

De wijze van evalueren beantwoordt aan de doelstellingen en de eindtermen die worden nagestreefd.

Studenten worden adequaat begeleid, grote aandacht gaat hierbij naar instroombegeleiding.

Doorgaans beantwoorden de curricula aan de normen van studeerbaarheid

Het alumni beleid kan beter worden uitgebouwd.

De uitgebreide concertkalender in de eigen concertzaal, de concerten met eigen ensembles extra-muros en de inzet voor de amateuristische muziekbeoefening zijn vormen van maatschappelijke dienstverlening.

Externe communicatie en uitstraling kunnen nog worden geoptimaliseerd.

De oprichting van het Onderzoekplatform Kunsten kan een aanzet betekenen om onderzoek gestalte te geven. Het tijdschrift Adem biedt een waardevolle bijdrage.

bijlage 1

curriculum vitae van de visitatieleden

Roland Coryn (1938) behaalde aan het KCG naast de Hogere Diploma's altviool en kamermuziek eveneens een 1ste prijs piano. Naast deze instrumentale studies volgde hij tezelfdertijd de theoretische afdeling die hij beëindigde met een 1ste prijs compositie. In het secundair muziekonderwijs was hij als leraar en als directeur werkzaam in Izegem, Oostende en Harelbeke. In het hoger muziekonderwijs was hij docent compositie aan het KCG. In de periode 1960 tot 1975 was hij in hoofdzaak bedrijvig als uitvoerend musicus: lid van Het Belgisch Kamerorkest en stichtend lid van Het Vlaams Pianokwartet. Van 1986 tot 1997 leidde hij Het Nieuw Conservatoriumensemble waarmee hij hoofdzakelijk hedendaagse muziek uitvoerde en vele creaties van nieuw Vlaams werk verzorgde. In 1993 werd hij corresponderend en nadien werkend lid van de Koninklijke Vlaamse Academie van België. Sedert zijn oppensioenstelling in 1997 is hij zeer actief als componist en als organisator van de Harelbeekse Muziekbiënnales. Bovendien organiseert hij in samenwerking met de stad Harelbeke belangrijke internationale compositiewedstrijden. Als componist behaalde hij diverse prijzen: Tenutoprijs voor compositie (1973), Jef Van Hoofprijs voor compositie (1974), de Koopalprijs voor zijn kamermuziekoeuvre (1986) en de Visser-Neerlandiaprijs voor de totaliteit van zijn oeuvre (1999).

Antoon Defoort (1935) behaalde aan de Torhoutse Normaalschool de diploma's van koster-organist en onderwijzer, studeerde verder muziek privé bij J. Bouquet (harmonie) en F. Mertens (zang) en verwierf daarna de diploma's leraar muzikale opvoeding eerste, tweede en derde graad bij de Centrale Examencommissie. Hij volgde verscheidene cursussen muziekpedagogie en koorleiding in binnen- en buitenland onder meer bij H. Bergese, W. Ehman en K. Thomas. Hij was docent muzikale opvoeding in het hoger pedagogisch onderwijs (Normaalschool Torhout), pedagogisch adviseur voor het vrij secundair onderwijs in West-Vlaanderen en van 1992 tot 2001 inspecteur secundair onderwijs. Hij was als mede-auteur betrokken bij diverse uitgaven van handboeken muzikale opvoeding en esthetica in het algemeen vormend onderwijs. Daarenboven was hij stichter-dirigent van drie koren. Hij is als inspecteur secundair onderwijs vertrouwd met kwaliteitszorg in het onderwijs.

Michaël Scheck (1933) studeerde aan de muziekhogeschool Freiburg (Duitsland), aan het KVCA en het KCB. Van 1961 tot 1974 was hij eerste hoboïst bij de Antwerpse Filharmonie. Als solist, lid van kamermuziekensembles en dirigent concerteerde hij in de meeste Europese landen, de Verenigde Staten, Japan, Zuid-Afrika en de Filippijnen. Het door hem opgerichte Antwerps Bachkoor (1973-1991) verwierf internationale bekendheid. Hij was pedagogisch actief in jeugdateliers en muziekscholen, in het DKO, als leraar koordirectie aan het KVA en het KCG, docent op talrijke cursussen en jurylid in binnen- en buitenland. Hij werkte mee aan de herstructurering van het DKO en van het hoger kunstonderwijs in Vlaanderen. Van 1991 tot 1995 was hij directeur van het KVCA, van 1996 tot 1997 hoogleraar en hoofd van het Departement Dramatische Kunst, Muziek en Dans van de Hogeschool Antwerpen, daarna gastprofessor kamermuziek, koor en koordirectie. Hij is

medewerker, beheerder of voorzitter van een aantal culturele organisaties. Sinds 1998 is hij directeur van het door hem opgerichte Studiecentrum voor Vlaamse Muziek. In 2001 werd hij door de Europalia International Foundation belast met de muzikale programmering van de festivals 2002 (Bulgarije), 2003 (Italië) en 2005. M. Scheck is vertrouwd met de visitatieprocedure van de hogescholen. Hij was voorzitter van de visitatiecommissie dans.

Jan Segers (1929) studeerde aan de Koninklijke Conservatoria van Antwerpen, Luik en Brussel waar hij eerste prijzen behaalde voor notenleer, harmonie, contrapunt en fuga, klarinet en saxofoon. Tot in 1965 was hij dirigent-kapelmeeester bij een militaire muziekkapel en vanaf 1964 eerst muziekregisseur en daarna diensthoofd bij de B.R.T. Sinds 1960 was hij tevens directeur van de Gemeentelijke Muziekacademie te Willebroek en in 1977 werd hij benoemd als leraar directie Hafabra aan het KCB. Hij was medestichter en dirigent van het harmonieorkest van het conservatorium waarmee hij verschillende concerten in binnen- en buitenland verzorgde. Hij dirigeerde diverse muziekkorpsen en stond herhaaldelijk aan het hoofd van het B.R.T.-kamerorkest. Daarnaast was hij artistiek adviseur voor plaatopnamen bij het Ministerie van Nederlandse Cultuur en bij verschillende platenfirma's. Voor zijn composities ontving J. Segers verscheidene onderscheidingen: Prijs van de Provincie Antwerpen, Prijs van de E.R.U. (Europese Radio Unie), eervolle vermelding voor elektro-akoestische muziek in Bourges (Fr.) en de SABAM-prijs.

Hans Verbugt (1961) studeerde piano bij Avi Schonfeld aan het Conservatorium van Maastricht en musicologie aan de Universiteit Utrecht. Daarnaast volgde hij opleidingen in hafa-directie, orgel, trompet, kunst- en onderwijsmanagement. In 1989 werd hij benoemd tot artistiek leider van de Stichting Phia Berghout en was hij algeheel verantwoordelijk voor de organisatie van spraakmakende festivals in Maastricht (Internationaal Harpfestival 1989, Festival Expressionisme 1992, Festival Faust 1994). Later werkte hij nog voor het Nieuw Ensemble (o.l.v. Ed Spanjaard) en het Gesualdo Consort (o.l.v. Harry van der Kamp). Vanaf 1993 was hij werkzaam in Rotterdam, en combineerde daar verschillende functies: hoofd klassiek Rotterdams Conservatorium, mede-oprichter en festivalleider van het Rotterdam Philharmonic Gergiev Festival, initiatiefnemer en manager van het Rotterdam Young Philharmonic en directeur van de eerste Rotterdam Music Biennial 1999 (met als onderdelen de 32nd Gaudeamus Interpreters Competition en de 4th European Music Analysis Conference). Hans Verbugt maakt nu deel uit van de leiding van het Conservatorium van Amsterdam als manager artistiek beleid (aanvankelijk als adviseur van de directie en interim-hoofd klassiek). Sinds 1999 heeft hij tevens zitting in de commissie muziek/muziektheater van de Raad van Cultuur en vervult hij diverse adviserende en bestuurlijke functies (o.a. Nationaal Jeugd Orkest, Stichting Intro Maastricht en consultant bij Artec Consultants NY).

0 beschrijving van beleid en kwaliteitszorg van de opleiding

- voorstelling van de opleiding;
- beschrijving van het beleid, algemene strategie en/of doelstellingen inzake onderwijs, internationalisering, maatschappelijke dienstverlening, onderzoek, ...
- beschrijving van het kwaliteitsbeleid en van het systeem van interne kwaliteitszorg.

1 thema concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

- concrete uitwerking kwaliteitszorg in de opleiding (enquêtes, consensusvergaderingen, evaluatie, relaties met werkveld, ...);
- meetresultaten van de opleiding vanuit het interne kwaliteitsinstrument;
- verbeterdoelen en acties vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding;
- opvolging van de verbeterdoelen en acties vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding;
- kwaliteitscoördinator in de opleiding (verantwoordelijkheid, draagvlak, functioneren); thema kwaliteitszorg in het opleidingsteam.

bijlage: overzicht scores, formulieren, (opvolgings)verslagen vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding

2 thema personeel

- human Resources Management (o.a. aanstelling en/of aanwerving, allocatie, bevordering, functionering en evaluatie);
- betrokkenheid van personeel (commitment en empowerment);
- werking van het opleidingsteam (coördinatie, teamverantwoordelijkheid, draagkracht, ...);
- professionalisering van het personeel buiten de technische deskundigheid (ook o.a. navorming);
- technische deskundigheid van het onderwijzend personeel (vakinhoudelijk, onderwijskundig en didactisch) (ook hoe gaan wij daarmee om?, navorming, ...);
- onderzoeksdiskundigheid en/of deskundigheid in de beoefening en de ontwikkeling van de kunsten (indien van toepassing);
- technische, administratieve en organisatorische deskundigheid (ATP, ondersteunende diensten) (ook o.a. navorming).

bijlage: omvang, cijfermateriaal, samenstelling personeel (diploma, categorie, functieomschrijvingen, opdrachten), overzicht navorming personeel

3 thema materiële en financiële randvoorwaarden

- onderwijsruimten (incl. laboratoria, practica- en werkgroep ruimten, ateliers, ...);
- mediatheek;
- computerfaciliteiten;
- beschikbare werkmiddelen;
- studenten- en docentfaciliteiten.

bijlage: cijfermateriaal

4 thema onderwijsdoelstellingen

- onderwijsvisie van de opleiding;
- afstemming van de onderwijsdoelstellingen van de opleiding op het hoger onderwijs;
- afstemming van de onderwijsdoelstellingen van de opleiding op het werkveld.

bijlage: beroeps- en/of opleidingsprofiel, onderwijsvisie en/of onderwijsdoelstellingen

5 thema opleidingsprogramma: opbouw en inhoud

- concretisering van de onderwijsdoelstellingen in het opleidingsprogramma;
- de aandacht in het opleidingsprogramma voor de vaardigheden die het maatschappelijk en beroepsmatig functioneren ondersteunen;
- actualiteitsgehalte van het opleidingsprogramma;
- sequentiële opbouw en coherentie van het opleidingsprogramma;
- aandacht voor de karakteristieken van de studenteninstroom;
- aanbod en structuur van flexibele leerwegen in het opleidingsprogramma;
- het niveau en de inhoud van de opleidingsonderdelen.

bijlage: opleidingsprogramma en studiegids van de opleiding

6 thema afstudeerwerk en/of werkveldervaring

- opvatting(concept), inhoud en niveau;
- begeleiding (o.a. duidelijkheid regelingen en voorzieningen);
- beoordeling (gehanteerde criteria en wijze van beoordeling);
- relatief gewicht in de opleiding.

bijlage: stagecontract, stagebeoordelingfiche, lijst van stageplaatsen, gebruikte handleiding en/of afspraken bij begeleiding en beoordeling van afstudeerwerken

7 thema internationale dimensie

- integratie van de doelstellingen van het internationaliseringbeleid in de opleiding;
- de internationale dimensie in de opleiding;
- participatiegraad van de studenten aan internationale programma's;
- internationale contacten van het personeel met terugkoppeling naar het onderwijs;
- samenwerking met buitenlandse instellingen.

bijlage: cijfergegevens internationalisering (studenten, personeel, take-up rate, begroting, uitgaven, ...)
internationalisering

8 thema leersituatie

8.1 onderwijsvormen

- de verschillende onderwijsvormen (hoorcollege, werkgroepen, projectwerk, practica, zelfstudie, ...)
(concept, geschiktheid in relatie tot doelstellingen, didactisch niveau);
- innovatieve onderwijsvormen;
- proportie contacturen-zelfstudie-andere onderwijsactiviteiten.

8.2 leermiddelen

- de verschillende onderwijsmiddelen (syllabi, handleidingen, cursussen, didactische hulpmiddelen, ...)
(in relatie tot doelstellingen en kwaliteit);
- inschakeling van innovatieve leermiddelen in de opleiding (o.a. ICT).

bijlage: proportie contacturen-zelfstudie-andere onderwijsactiviteiten, onderwijsreglement en/of -regeling en/of -procedure wijziging onderwijsvormen en leermiddelen

9 thema toetsing en evaluatie

- de verschillende evaluatievormen (concept, in relatie tot de doelstellingen van de opleidingsonderdelen en de opleiding als geheel, gerichtheid van de evaluatie op het toetsen van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes, moeilijkheidsgraad);
- criteria en wijze van beoordeling door de evaluatoren;
- criteria en wijze van beoordeling van de examencommissie;
- organisatie van toetsen en examens;
- transparantie van de evaluatie.

bijlage: examenreglement en/of regeling

10 thema studie- en studentenbegeleiding

10.1 studenteninstroom

- instroomprofiel (ook zijdelings);
- instroombegeleiding;
- voorlichting aan abituriënten/aspirant-studenten;
- activiteiten ten aanzien van de aansluiting secundair - hoger onderwijs.

10.2 studiebegeleiding en studentenbegeleiding

- studiebegeleiding tijdens het eerste jaar;
- studiebegeleiding/advies tijdens het vervolg van de opleiding;
- communicatie van de onderwijsdoelstellingen, onderwijs- en examenreglement/ regeling;
- psychosociale begeleiding;
- studentenparticipatie;
- ombudsfunctie.

bijlage: cijfergegevens instroomprofiel en instroombegeleiding, folders en cijfergegevens studie- en studentenbegeleiding, decretaal rapport studiebegeleiding eerstejaars

11 thema studeerbaarheid en studierendement

- studierendement en studiebelemmerende of studiebevorderende factoren en maatregelen (per studiejaar/startmodules en voor de hele opleiding);
- studietijd (verdeling over en binnen de opleiding, wijze en opvolging studietijdmeting, overeenstemming begrote en reële studietijd).

bijlage: slaagcijfers alle studie jaren/modules en gemiddelde studieduur, cijfergegevens begrote en reële studietijd

12 thema afgestudeerden

- voorbereiding van de afgestudeerde op de instap in het werkveld (uitstroombegeleiding inbegrepen);
- contacten tussen de opleiding en de afgestudeerden (o.a. alumniwerking);
- waardering voor de afgestudeerden door het werkveld;
- tevredenheid van de afgestudeerden over de opleiding.

bijlage: materiaal uitstroombegeleiding en alumniwerking, rapport tevredenheidmeting bij afgestudeerden

13 thema maatschappelijke dienstverlening

- maatschappelijke dienstverlening verweven met de opleiding (concept, beleidsdoelstellingen, bijdrage tot beleidsdoelstellingen, verwevenheid met onderwijs, kwaliteitszorg maatschappelijke dienstverlening);
- organisatie, middelen en ondersteuning van de opleidingsgebonden maatschappelijke dienstverlening.

bijlage: visie en/of beleidsdoelstellingen maatschappelijke dienstverlening, overzicht maatschappelijke dienstverlening, begroting projecten maatschappelijke dienstverlening, resultaten uit kwaliteitszorg

14 thema onderzoek

- onderzoek verweven met de opleiding (concept, beleidsdoelstellingen, bijdrage tot beleidsdoelstellingen, verwevenheid met onderwijs o.a. via actieve deelname studenten, kwaliteitszorg onderzoeksprojecten);

- organisatie, middelen en ondersteuning opleidingsgebonden onderzoek.

bijlage: overzicht onderzoeksprojecten, begroting onderzoek (personeel/taakbelasting, uitrusting, werking), tussentijdse en/of eindverslagen, gebruikerscommissies, resultaten uit kwaliteitszorg)

15 thema beoefening en ontwikkeling van de kunsten (indien van toepassing)

- de beoefening en ontwikkeling van de kunsten in de opleiding (beleidsdoelstellingen, bijdrage tot de realisatie van de doelstellingen, verwevenheid met onderwijs, kwaliteitszorg beoefening en ontwikkeling kunsten);
- organisatie, middelen en ondersteuning van de beoefening en ontwikkeling van de kunsten.

bijlage: overzicht beoefening en ontwikkeling kunsten in de opleiding, resultaten uit kwaliteitszorg

dag 1

09.00 - 10.00	intern overleg
10.00 - 10.30	artistiek directeur en KZ coördinator - algemeen directeur, departementshoofd
10.30 - 11.15	studenten uit de eerste cyclus, (min. 1 student uit instrument - zang, min. 1 uit theoretische richting, min. 1 uit jazz en lichte muziek, min. 1 van de studentenvertegenwoordiging
11.15 - 12.00	studenten uit de tweede cyclus (M1 en M2) min. 1 student uit instrument - zang, 1 uit theoretische richting, 1 uit jazz en lichte muziek, min. 1 van de studentenvertegenwoordiging
12.00 - 12.45	laatstejaarsstudenten (M3) min. 1 student uit instrument - zang, 1 uit theoretische richting, 1 uit jazz en lichte muziek, min. 1 van de studentenvertegenwoordiging
13.00 - 14.00	middagpauze
14.00 - 14.45	min. 4 docenten theorie en schriftuur (plus afgevaardigde lerarenopleiding)
14.45 - 15.30	min. 4 docenten instrument en zang (plus afgevaardigde lerarenopleiding)
15.30 - 16.15	min. 4 docenten jazz en lichte muziek (plus afgevaardigde lerarenopleiding)
16.15 - 17.30	intern overleg, inzage documenten

dag 2

09.00 - 09.30	administratief verantwoordelijke(n)
09.30 - 10.00	verantwoordelijke(n) studentenbegeleiding
10.00 - 11.30	min. 5 afgestudeerden van de laatste 5 jaar, uit verschillende opties, die het beroep in praktijk uitoefenen (dus niet uitsluitend als pedagoog)
11.30 - 12.00	vrij spreekuur
12.00 - 12.30	intern overleg
12.30 - 13.30	werklunch
13.30 - 15.00	externe vertegenwoordigers uit het beroepsveld: zowel uit het pedagogische werkveld als uit de praktijk (o.m. een inspecteur DKO, artistiek directeur orkest, directeur DKO, professionele koordirigent)
15.00 - 15.45	externe vertegenwoordigers uit het beroepsveld : een belangrijke figuur uit de richting jazz en lichte muziek, iemand uit de wereld van de amateuristische kunstbeoefening en eventueel andere naar keuze
15.45 - 17.00	intern overleg
17.00	mondellinge rapportering aan de algemeen directeur, de directeur onderwijs, onderzoek en academische planning en het departementshoofd

Bezoekdata

Erasmushogeschool Brussel	23 en 24 april 2003
Hogeschool Antwerpen	3 en 4 april 2003
Hogeschool Gent	8 en 9 mei 2003
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	22 en 23 mei 2003